یوهان ولفگانگ فون گویټه

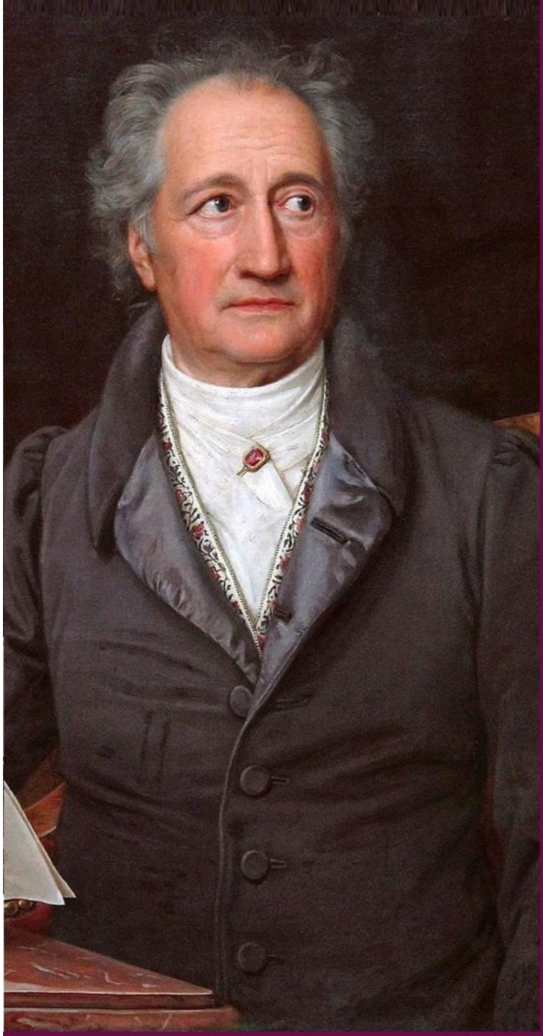

د ځوان ویرتېر
دردونه

ژباړه او لنډونه: عبدالحق سلامزوی

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

کتابپېژندنه

د کتاب نوم	:	də dzwā´n we´rter dardu´na- د ځوان وېرتېر درونه
د کتاب آر نوم	:	Die Leiden des jungen Werthers
انګرېزي نوم	:	The Sorrows of Young Werther
لیکوال	:	Johann Wolfgang von Goethe / یوهان فون ولفګانګ ګوېته
موضوع	:	ناول، د آلمان ادبیات
پېر	:	۱۸مه پېړۍ
فارسي ژباړه	:	فریده مهدوي دامغاني
پښتو ژباړه او لنډونه	:	عبدالحق سلامزوی
کال	:	۱۴۰۰ مرغومی ۸
ځای	:	کابل

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړليک

د ځوان ويرتېر دردونه (ناول - کيسه) ۳

د «ځوان ويرتېر دردونه» کې د گوېټه ويناوې ۳۷

د يوهان ولفگانگ گوېټه ژوند او «د ځوان ويرتېر دردونه» ناول سره اړوندې خبرې ۴۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ځوان وېرتېر دردونه

«آه، څومره خوشحاله یم چې روان شوم! آه، تر ټولو راباندې ګرانه ملګریه، په رښتیا د انسان زړه څرنګه دی؟ ته یې چې دومره راباندې ګران یې، ته یې چې هېڅکله در نه جلا نه‌شوم. ستا پرېښودل او د خوشحالۍ او خوښۍ دغسې احساس لرل او تجربه کول.

خو ښه پوهېږم چې وبه مې‌بښې. نورې اړیکې مې ګنې تقدیر دغسې ټاکلې نه وې چې زما د زړه غوندې کوم زړه وځوروي او وکړوي...؟

آه، بېچاره *لیونورا*! په دې حال زه بېخي بېګناه یم.»

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا ناول د لیکونو یوه لړۍ ده. دوې برخې لري، د لومړۍ برخې ټول لیکونه *وېرتېر* (د کیسې اتل) خپل ملګري *وېلهېلم* ته لیکلي دي او دویمه برخه کې بیا موندل شوي لیکونه دي، ځینې شارلوټې ته لیکل شوي، ځینې همداسې موندلې ټوټې دي چې د کتاب خپروونکي موندلې او بیا یې د لیک طبیعت، پېښو او تاریخي لړۍ ته په کتو په ناول کې اوبدلي دي. لومړی لیک د ۱۷۷۱ کال د مې په ۴مه لیکل شوی دی په دې لومړنیو لیکونو کې په پیل کې خپل روحي حالت بیانوي او د طبیعت انځورګري کوي. دی په هر ځای کې ګرځي، په غره، ښار، باغونو... کې.[1]

د دوو ماشومانو کیسه کوي چې کوچنۍ خور یې پام ورباندې کوي او پر مور هم ډېر ګران وي. ماشومان وېرتېر ته کیسې وایي او دی یو یو *کروتنر* (د هغه وخت آلماني دود پیسې) ورکوي او هم د ماښام خواړه ورسره شریکوي.

یو کلیوال زلمی د یوې کونډې خدمت کوي، په کرونده کې یې کار کوي او کونډې ډېر اغېزمن کړی وي، مانا پر کونډه مین وي.

وېرتېر د سیمې د قاضي پر لور مین شي د قاضي اته کسه اولاد دي چې نجلۍ له خپلو ورونو او خویندو سره د پلار کره اوسېږي. د وېرتېر ځوان ملګري چې یوه پېغله مېرمن ده او بله د هغې د تره لور، وېرتېر له ځان سره د نڅا یوه محفل ته روان کړي. په لار کې ورسره پېغله *شارلوته ابس* هم ملګرې کېږي، خو شارلوټې له بل سړي سره د واده ژمنه کړې وي چې هغه په دې ورځو کې د خپل پلار د مرګ له امله او هم د کار لپاره له

---

[1] - تبصره: بهرني لیکوال په ناولونو کې خپل فکر، نظریه او لید بیانوي، خو زموږ په لیکوالو کې چې ځوک خپل فکر ولري او یا خاصه وینا ولري، ډېر کم او بېخي په نشت دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دې ځايه تللی وي. مازيګر د دوی بګۍ هغه دربار ته چې شارلوته پکې اوسېږي، ورسيږي، د هغې کور ته ورننوځي. د وېرتېر ملګرو ده ته ويلي وي، چې دا ډېره ښکلې پېغله ده، زړه به درڅخه يوسي، خو هغې له بل چا سره د واده ژمنه کړې وي.

تر شارلوتې شپږ ماشومان چې په منګ له دوو تر دوولسو کلونو وي، راچاپېر وي. شارلوته منځنۍ ونه، سپين خت او ښکلی اندام لري؛ پر تېر يې ګلابي رنګه ټکری وهړ کړی وي. پر ماشومانو د ډوډۍ ټوکونه وېشي. ماشومان يې له مينې «لولوت» بولي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شارلوته ماشوم ته وايي: لويي! ښاغلی ستاسې د تره زوی دی، لاس ورکړه!

وېرتېر، شارلوته او دوې نورې ملګرې يې *وېلهلم* ته د نڅا مېلمستيا ته وخوځېږي. ښځې په خپلو کې د جامو په ستاينه او پوښتنه ځانونه ستړې کړي؛ بيا د کتابونو په اړه بحث وکړي. وېرتېر ته شارلوته يو ځل کاته هم وکړي، خو پر ده تاثير ونه کړي، بلکې خبرې يې نه اوري؛ وېرتېر د شارلوتې په شونډو، غومبورو او تورو سترګو کې ورک وي. چې له بګۍ کوزېږي، بېخي د خوبونو په دنيا کې ګرځي.

دوی ټول نڅېږي، هلته تر ټولو يو بدخويه سړی وي، په نڅا کې يې د شارلوتې لاس نيولی وي او وېرتېر ته يې لاس نه ورپرېږدي او دغه نڅا پای‌ته ورسېږي. دا ځل شارلوته انګرېزي نڅا وکړي. دا په خپل ټول وجود او ټول روح نڅېږي او له هرڅه فارغه يوازې په ټول زړه او حواسو نڅا کوي. بيا وېرتېر ترې د آلمانۍ نڅا هيله وکړي. شارلوته يې ومني، دا له خپلو جوړو سره وغږېږي او اجازه ترې واخلي. په دې نڅا کې وېرتېر هر څه هېر کړي، ځان ترې ورک شي، ځکه چې تر ټولو ښکلې موجود يې په څنګلو کې دی. له ځان سره پرېکړه وکړي، که يې سر هم ځي، خو له کومې ښځې سره چې د راتلونکي ژوند پرېکړه کوي، له بل چا سره به يې نڅا ته پرېنږدي.

د دې نڅا په پای کې دی هغه وروستۍ مالټه چې پاتې وي، شارلوتې ته ورکړي. شارلوته د ټولنيزو آدابو پر بنسټ له خپل کنجکاو ګاونډي سره پېژندګلوي کوي، او دا کار د وېرتېر پر زړه خنجر منډي.

په درېيمه انګرېزي نڅا کې بله د پاخه عمر ښځه له وېرتېر سره نڅا پيل کړي، او شارلوتې ته ګوتڅنډنه هم وکړي او د *البرټ* (چې شارلوتې د واده ژمنه ورسره کړې ده)

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوم ورته اخلي. شارلوته چې وپوښتل شي، اندېښمنه شي. دا یې ترې پټه نه کړي او وواییي چې البرټ هغه سړی دی چې دې د نکاح کولو لوز ورسره کړی دی. که څه هم وېرتېر له مخکې پر دې کیسه خبر وي، خو اوس یې زړه مات شي، له پښو او لاسونو یې سېک وخېژي.

بیا آسمان وتنېږي، د موسیقۍ غږ پکې ورک او نڅا گډوډه شي. د موسیقۍ آرکېسترا هم ودرېږي.

دوی یوې کوټې ته بوځي او شارلوته ځوکیانې په دایره کېږدي او داسې لوبه چې د حساب وي او تر زړو پورې به دوام کوي، که څوک پکې غلط شو، کلکه څپېړه ورکول کېږي، پیل کړي. دا لوبه ډېره چټکه وي، چې له یو کسه خامخا تېروتنه پکې کېږي. شارلوټې خپل لاس اوږد کړی وي او هرڅوک په خپل وار حساب وايي او شارلوته چټکېږي؛ هرڅوک څپېړې خوري او آن وېرتېر هم دوې څپېړې ووهل شي.

لوبه پای ته ورسېږي، وېرتېر په شارلوټې پسې ورشي، هغه دښتې ته گوري او سترگې یې له اوښکو ډکې وي، د وېرتېر هم اوښکې وبهېږي او (د گوېټه د محبوب) شاعر *کلاپشتاک* نوم واخلي!

په سبا یې چې لمر وي او هوا خوندوره، له مېلمستیا راوگرځي. دوې ملگرې یې ویدې شي؛ شارلوته وېرتېر ته وايي: هیله کوم زما لپاره ځان مه په عذابوه!

وېرتېر وواییي: کله مې چې مخامخ رڼې سترگې وي، هېڅ ستونزه نه پېښېږي!

دی په تگ کې له شارلوټې د بیا لیدو غوښتنه وکړي، دا یې هم ومني او په هماغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورځ بیا سره وګوري. نور نو وېرتېر پر دې نه پوهېږي چې لمر دی که ورېځ، سپوږمۍ ده او ستوري! او شپه څه وخت راغلې، بلکې هره هستي یې په چاپېر کې ورکه ده. د دنیا هره خوښي د ده په برخه ده. وېرتېر په واهلمهایم کې اوسېږي او تر شارلوټې پورې نیم فرسخ لاره وي. وېرتېر د واهلمهایم په غرونو، د سیند غاړو دښتو او ځنګونو کې چکر وهي. په باغ کې لوبیا راټولوي، نینې کوي یې او *هومېر*[1] وایي. بیا یې چورت یوسي چې د *پېنه‌لوپ*[2] زړورو خواستګارانو به څرنګه د موجوداتو ژوند ترې اخیست، غوایه او خوګان یې پوست او ورېټول...

طبیب د قاضي لیدو ته راغلی وي، د قاضي ماشومان د وېرتېر پر اوږو ورخېژي، طبیب ته دا سپک کار ښکارېږي او په لاره هر چا ته وایي چې د قاضي بچیان بې‌ادبه دي او د وېرتېر په شتون کې به لا بداخلاقه شي. خو وېترېر د ماشومانو دا عادتونه په راټلونکي کې د دوی لپاره مرستیالان، د ښې راتلونکې د جوړونې پیلامې او بدلېدونکي ګڼي.

د ښار د کشیش مېرمن شارلوټه وروغواړي، کشیش سپین ږیری شوی وي. لور یې *فریډریکه* له ښاغلي *شمېټ* سره دښتې ته د کارګرو لیدو ته ورغلې وي. په راتګ له شارلوټې سره تود روغبړ وکړي، رنګ یې غنمرنګ، ونه یې ټیټه خو هسک سره، او اندام یې موزون وي. شمېټ یې عاشق وي او ډېرې خبرې نه کوي. بیا چې مازدیګر د ونې سیوري ته کېني د حسادت په اړه بحث وکړي، خو شمېټ بیا هم هماغسې حسود او بدبین پاتې شي.

---

[1] - د یونان د مخزېږدو پېړیو د مشهورو حماسو (اېلیاد او اودیسې) لیکوال، دلته له هومره موخه د هغه دا کتابونه دي.

[2] - د مخزېږدو پېړیو یوناني لیکوال هومېر په *اودیسه* کې د کیسې د اتل *اولیس* مېرمنه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شارلوته د ډند پر غاړه پر تيټ دېوال ناسته وي، *آملي* چې ماشومه وي، يو ګيلاس اوبه شارلوتې ته راوړي، وايي: «نه! نه! لولوت، دا ته يې چې تر ټولو مخکې بايد له دې اوبو څخه وڅښې!» د وېرتېر په زړه کې د آملي د دومره مينې په خاطر چې شارلوتې ته کوم حس پيدا شوی وي، آملي په غېږ کې ټينګه او ښکل کړي، او آملي وژاړي. وېرتېر په دې کار نارامه شي. شارلوته آملي له لاسه ونيسي چې په دې ډنډ کې ولامبي، نو ښه به شي؛ هغه هم په اوبو کې ښه ډېره ولامبي او خپل غومبوري بيا بيا وينځي. وېرتېر ليکي: «[آملي] چې راوخته، بېخي تيار وم چې تندی پر ځمکه ورته کېږدم، سجده ورته وکړم، سم لکه د هغه پيغمبر په مخ کې چې ناست يم چې د يوه ملت له وجوده يې پليتۍ پاکې کړې وي!»

وېرتېر بيا همدا کيسه يوه عاقل ته وکړي او هغه د شارلوتې دا کار لويه تېروتنه وګڼي، چې بايد ماشومانو ته داسې څه ور القاء نه‌شي، ځکه چې دا خرافات زېږوي.

وېرتېر په يوه سفر کې د شارلوتې په سترګو کې بيا ورک شي، ده که هرڅو سترګې پکې ګنډلې وي خو هغه دومره ورته ځيره نه‌شي او د وېرتېر له سترګو يوه اوښکه وڅاڅي؛ شارلوته له بګۍ کوزه او کور ته روانه شي، له بګۍ د شارلوتې خولۍ ښکاري، وېرتېر په زړه کې خدايه، خدايه کوي چې ګوندې شارلوتې له شا ورپسې کتلې وي.

هرچېرې چې د شارلوتې په اړه خبرې کېږي او څوک وېرتېر پوښتي، نو ډېر ناراحته کېږي، ځکه چې د بل چا له خولې د شارلوتې ستاينه نه‌شي اورېدای. شارلوته د مېرمن *اېم* کره ولاړه شي. مېرمن اېم ډېره ناجوړه وي، خو مېړه يې ښاغلی *اېم* ډېر خستوز انسان وي؛ يوازې پر پيسو مين وي. ښاغلی اېم د اونۍ اووه فرانکه ورکوي، خو دا د کور د

(c) ketabton.com: The Digital Library

لګښت لپاره له سپمولیو پیسو هم پیسې رااخلي.

وېرتېر ګڼي چې د شارلوټې مینه ورسره ده. وايي په رګو کې مې اور بلېږي، که مې يې له ګوتو سره ګوتې ولګېږي يا يې له پښې سره د ډوډۍ پر مېز پښه، ته وا اور راباندې بل شو. څرنګه چې شارلوټه ډېره معصومه ده او روح يې پاک دی، څکه خو نه پوهېږي چې وېرتېر څومره پرې ځورېږي. وېرتېر وايي: چې په خبرو کې لاس پر لاس راکېږدي او يا په خبرو کې رانيژدې شي او آسماني ساه يې پر شونډو راولګېږي... نيژدې وي چې نابود شم. لکه پر وجود مې چې تکه رالوېږي...

نو چې د دې خبرې زړه راکې پيدا شي، فکر وکړم هغه آسماني پاکي او هغه د اعتماد څرګندويه ... بېخي به مې درک کړې، که نه! زړه مې داسې پليت او فاسد نه دی! خو ډېر کمزوری دی! ډېر کمزوری! او دا ګڼې اخلاقي فساد دی؟

ده ته شارلوټه ډېره سپېڅلې ده. د شارلوټې يوه خوږه ترانه زده ده، چې له خپل کلاوسن[1] سره يې وايي، خو دا ساده سندره پکې ژوره اغېزه او قدرت پيدا کوي. وېرتېر احساسوي چې شارلوټه يې د ژوند په اړه ربښتينې علاقه او پام لري او ګڼي چې د شارلوټې مينه ورسره ده، خو چې شارلوټه د خپل خواستګار (البرټ) په اړه په شوق او مينه غږېږي، پر وېرتېر د تورې ګوزار کوي. وېرتېر په ليک کې وېلهېلم ته وايي چې «بې مينې زړه لکه بې بلې ډېوې جادويي فانوس دی، نو چې مازې ولګېږي، پر دېوال سمدوراه ډول ډول انځورونه ښکاره کړي.

يوه ورځ چې وېرتېر په يوه غونډه کې بوخت شي، خپل خادم شارلوټې ته ورولېږي،

---

[1] - د موسيقۍ آله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې نیامت چې یو څوک لږ تر لږه د هغې بوی ورسره راوړلای شي، په ډېره تلوسه خادم ته په تمه وي، ځکه چې د هغه پر جامو، تڼیو او جلېق (چپنې) به د شارلوټې سترګې لګېدلې وي. نو دی په دا شېبه په زرو اېکو پیسو دا خادم نه ورکوي. چې هر سهار راپاڅېږي، یوازینی هیله یې همدا وي چې دا (شارلوته) به ووینم.

د وېرتېر له سفیر سره ګرځېدل نه خوښېږي اود مور دا هیله یې چې دی د یوې دندې ښښتن ویني، ورته ټوکه ښکارېږي.

په دې ورځو کې یې تخیل کمزوری شوی او له نقاشي سره مینه کمه شوې وي. مګر څو ځله یې د شارلوټې د څېرې په رسمولو ګوتې خوځولې وي، خو شرمېدلی وي؛ د ټول وجود یوازې سکېچ (طرحه) یې کښلی وي او پر همدې یې قناعت کړی وي. په ده د شارلوټې ورلېږلې لیکونه ډېر ګران وي، نو شارلوټې ته وايي «چې لیک دې لیکه، رانجه شګه مه وروباندې پاشه، ځکه، لیک مې دې ښکلاوه، شګې مې تر غاښونو لاندې کړس وکړ.»

وېرتېر هره شېبه پرېکړه کوي چې شارلوته به سبا ته نه ویني، خو چې سبا شي، نو کوم نر به یې راټینګ کړي!

البرټ له سفره راشي، وېرتېر هغه ډېر شریف او په رښتیا د مینې لایق انسان بولي. وېرتېر درناوی ورته لري. خو د البرټ راتګ نور له وېرتېر څخه د شارلوټې په څنګ کې د پاتېدو نېکمرغي واخلي او په ځنګلونو ګرځي. پر وېرتېر اور بلېږي چې البرټ د شارلوټې په څنګ کې ویني. مګر چې البرټ دندې ته ولاړ شي، وېرتېر په پټه د شارلوټې دیدن ته ورځي. شارلوټې خپل ورونه او خویندې ډېرې په مینه او ښې پاللې وي. وېرتېر

(c) ketabton.com: The Digital Library

له البرټ سره د انسان پر کمزورۍ بحث کوي او هر یو خپل دلیلونه او مثالونه وايي، خو یو بل قانع نه کړای شي او همداسې دا بحث بېپایلې وي.

کله کله وېرتېر د شارلوټې پر ځای ماشومانو ته ډودۍ ورویشي او هم کیسې ورته کوي او پر ماشومانو یې پر کړې اغېزه حیران شي.

وېرتېر ووېرېږي چې له طبیعته څومره اغېزمن شوی دی او پر دې خبره ځان ته خواشینی شی. نور نو شارلوته په خوبویني، لاسونه پسې اچوي، او ګڼې چې په دښتو کې لاسنیولي ګرځي او زر زر واره یې ښکلوي او چې راویښ شي د دردمن زړه د اوښکو سېل یې له لېمو وبهېږي او خپلې تیارې راتلونکې ته ژاړي. تخیل یې کمزوری شي. په خپل «زه» پسې ګرځي.

کله یې زړه وشي چې درېغی ساده کارګر وای، نو به یې یوه هیله وه او خواري به یې کوله. یا غواړي، هغه څوکۍ چې د لوی سفیر تر څنګ ناست وي، ومني او وزیر ته غوښتنلیک ولېږي. پر وزیر ګران او محترم وي. ده ته پوښتنه ورپیدا شي چې ګنې دا حال او د وضعې بدلېدا به له اندېښنې او اضطرابه ورپیدا وي.

د ۱۷۷۱ د اګېست ۲۸ مه[۱] یې د زوکړې ورځ وي. له خپلو ښو ملګرو خوابدی وي چې له که څه هم د ده وضعیت یې ښه کولای شو، خو کوښښ یې نه دی کړی. البرټ یوه ډالۍ ورته رالېږي چې په منځ کې یې د شارلوټې هغه ګلابي دسمال وي، چې د وېرتېر او شارلوټې په لومړۍ لیدنه کې شارلوټې پر ټټر غوړولی و، او هم د هومېر دوه ټوکه ژباړلي کتابونه. شارلوټې او البرټ د وېرتېر وړې وړې غوښتنې ښې پېژندلې وي او

---

[۱] - دا د ګوېټه د زوکړې ورځ هم ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا ډالۍ ویرتیر ته ډیر ارزښت لري. ځکه چې ویرتیر دا دسمال له شارلوټې څو ځله غوښتی و. نور نو بې شارلوټې بل هیڅ هم خوند نه ورکوي؛ په هر څه کې شارلوټه ورته ښکاري، یوازې هغه څهویني چې له شارلوټې سره یو څه اړه ولري. دوه یا درې ساعته چې له شارلوټې سره وي، د هغې په خبرو، کړو وړو کې ډوب او له شاوخوا بې‌خبر وي. نور یې په څنګ کې دومره ځوربږي چې ستونی یې ډک شي. په دښتو ځنګلونو او غرونو شي، په اغزنو بوټو کې تېرېږي، چې بدن یې خوږ او ژیرې ژیرې کړي او یوازې ګور ځانته غوره ګڼي.

ویلهیلم د شارلوټې د پرېښون مشوره ورکړي او پینځه‌لس ورځې کېږي چې ویرتیر یې په اړه فکر کوي. شارلوټه ښار ته تللې وي، د یوې ملګرې کره یې اوسېږي او البرټ هم ورسره وي.

د ۱۷۷۱ د سپتمبر ۱۰ مې لیک:

نن یوازې یم، بیا به شارلوټه ونه‌وینم، تر سهاره ساه نشم اخیستای، سهار ته مې سترګې نیولې دي، چې لمر څرک ووهي، د بګۍ آسونه به مې کور ته راورسېږي.

شارلوټې تر تګ مخکې له ویرتیر سره وعده کړې وي چې خامخا به یې لیدو ته ورځي، مازیګر چې دی په رنګارنګ چورتونو کې ډوب وي، شارلوټه له البرټ سره په زینو کې د ویرتیر کور ته وخېژي؛ دی د شارلوټې لاس ورښکل کړي او کېني، ډېره شیبه غلي وي؛ بیا شارلوټه د سپوږمۍ او خپلې مور کیسه وکړي او ویرتیر وپوښتي چې ګڼې بیا به هم یو بل ووینو؟ ویرتیر ووایي چې هرومرو به ووینو، که دا دنیا نه وي، نو په بله کې به ووینو... په دې ډول چې شارلوټه دخپلې مور د مرګي او د ورونو د یسیرکېدا او

(c) ketabton.com: The Digital Library

دې ته يې د پالنې د ورپه غاړه کېدو کيسه وکړې، خدای پاماني ترې واخلې.

دويم کتاب: ۱۷۷۱ د اکتوبر ۲۰مه:

وېرتېر له وزير سره يو ځای کار پيل کړی وي، خلک ويني چې خپلې باټې وهي خو کمال يې زده نه دی. مګر دی له خپل ځواک او وړتياو ناهيلی وي. دی له خدايه غواړي چې درېغی د دومره لورېينې پر ځای يې لږ پر ځان باور او تواضع هم ورکړې وای. لازمه ګڼي چې صبور وي او په دې توګه به کارونه ښه مخته ولاړ شي. له کونټ دوس سره ووينې، له هغه سره ډېر ذهني جوړجاړی او ورتهوالی لري او وبله په خلاص مټ د زړه غوټې پرانيستای شي. وېرتېر له وزير څخه دې حال ته رارسېدلی وي چې که يې له پوزې ونيسې، سا يې وځي. ځکه وزير له خپل ځانه راضي نه ښکاري. څرنګه چې دا نادره وي چې وېرتېر خپل ليکلي شيان بيا وګوري او بيا کټل بېخي خوند نه ورکوي، خو وزير يې ورستنوي چې بيا يې له سره وګوري، ځکه چې دويم وار لا ښې کلمې او کره او مناسبې جملې موندل کېږي. دا په دا چې وزير ته بايد هر څه د ليکوالی د علم په لرغوني معمول سبک ليکلي وي، که نه بيا په هېڅ شي سر نه خلاصوي؛ نو ځکه د وېرتېر د هر ډول مخالفت سخت دښمن وي او وېرتېر ته دا کار سمه شکنجه وي. څرنګه چې کونټ دوس د آلمان هېواد له سفير سره کار کوي، د ده هم د سفير له پڅوالي، سوکهوالي او بې‌بريده وسواسه دمه خولې ته راغلې وي. وېرتېر له خپل کارفرما هم ناراضه وي، ځکه چې هغه د ده د ملګري کونت غيبت ورته کوي خو وېرتېر يې دفاع. وېرتېر وايي چې کونت يوازې د اخلاقو په خاطر يې نه، بلکې د علم او پراخو معلوماتو په سبب يې د درناوي سړی دی. وېرتېر له وزير سره دا اوسنی کار د وېلهېلم په مشوره او ټينګار پيل کړی وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په همدې ورځو کې چې ورتېر پلی مزل کوي، د *مدیموازېل دو بې* سره ووینې. هغه ډېره مهربانه، مینه‌ناکه او د طبیعي حالتونو ښتنه ده او له خپلې خاله سر اوسېږي. دې خاله په تاند پېغلتوب کې، چې ښکلې وه، څو زلمي له لارې ایستلي وي او چې عمر یې خوړلی نو له یوه زاړه افسر سره یې واده کړی او هغه هم بیا مړ شوی دی. په دې ښار کې هر څوک ځان نجیب او تر نورو لوړ ښیي او همدا یې کار وي، او دا چاره په ورتېر ډېره بد لګېږي.

د ۱۷۷۲ د جنوري ۲۰مه، شارلوټې ته لیک:

ورتېر په ګڼو کارونو کې اوس ورو ورو مړاوی کېږي. نېکمرغي او خوشحالي نه لري. خلک د جادویي صندوق په څېر کوچني او نانځکې ورته ښکاري. د پېغلې دوبې شنې سترګې وي، له هیاهویه ډکې ټولنې څخه یې زړه چوي او له ورتېر سره په دښتو، ځنګلونو او غرونو ګرځي او بیا په دې ګرځېدا کې دوی د شارلوټې په اړه خبرې کوي او دې ته د شارلوټې په اړه خبرې خوند ورکوي او ورباندې ګرانه هم وي.

شارلوټې ته بل لیک:

په ښار کې هوا او ورځې ډېرې خرابې وي او ورتېر په دې خوشحاله وي چې څوک یې نه په زحمتوي. خلک ټول د نورو خوښی، روغتیا، روغه سته، آرام او نومنېکي له منځه وړي. د ورتېر که څه هم له وزیره زړه شین وي او کارونه یې په زړه نه کېږي، استعفا ته تیار شي، خو وزیر بیرته شخصي لیک ورولېږي او د ده د کارونو، پوهې او وړتیا ستاینه وکړي او همدا د ورتېر «د زلما پېر» وبولي. خو له ورتېر څخه وغواړي چې خپل دنننی شور لږ ملایم کړي او په راتېټولو سره یې ښه اغېزه وښندلای شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اته ورځې کېږي چې وېرتېر تشویق شوی او له ځان سره پوخلا شوی دی؛ وایي: د روح استراحت او باطني رضایت په رښتیا چې عالي شی دی!

د ۱۷۷۲ د فېبرورۍ ۲۰مه، البرټ ته لیک:

وېرتېر البرټ ته په غوسه وي چې خیانت یې ورسره کړی دی. که څه هم د ځان ځای دویم بولي، خو غواړي د شارلوټې په زړه کې همدا ځای وساتي.

د ۱۷۷۲ د مارچ ۱۵مه، وېلهېلم ته لیک:

وېرتېر وېلهېلم ته ګیله کوي چې د دې دندې منلو ته تا تشویق کړم مګر زما له حال او وضعیت سره برابره نه وه. یوه ورځ یې کونت دوس مېلمه کړي، د دواړو جنسیوتونو ټول ویارمن، لویان او اشراف‌زاده‌ګان یې وربللي وي د وېرتېر هلته پام شي چې «موږ ساده کارمندان هېڅکله په خپل اصلي موقعیت او ځای کې نه اوسېږو.»

کونت د کور په لوی تالار کې ګرځي او خبرې کوي چې *کلنل دوبې* راورسېږي او بیا ځواکمنه *مادام دو اېس* راننوځي، لور یې ورسره وي او د نجباو پېرې کوي چې د وېرتېر ترې کرکه راځي. په همدې وخت *مَدموازېل دو بې* راشي، خو هغه له وېرتېر سره د نورو ورځو د خلاص مجلس پر خلاف په شرمناکه لهجه غږېږي. نور هم ډېر خلک راشي، خو د وېرتېر سترګې یوازې په مَدموازېل دو بې کې وي او نور مېلمانه د ده ځوابونه لنډ لنډ ورکوي. څرنګه چې خلک ده ته عجیب عجیب ګوري، نو له کونټه خدای‌پاماني واخلي. په ښار کې خپل استوګنځي ته راشي. یوه مېز ته ناست وي چې *آدولېن* راشي او ورته ووایي چې ټول خلک خبر شوي چې جناب کونت درڅخه غوښتي وو له محفله یې ووځې. وېرتېر په دې خبره ډېر خپه شي، فکر کوي چې د خلکو د خندا شو. بله ورځ

(c) ketabton.com: The Digital Library

په يوه گوښه کې مدموازېل دو بې وويني او د ها بلې ورځې پوښتنه ترې وکړي؛ دا ووايي چې سل ځله مې زړه وکړ چې دا خبره درته وکړم، په زړه مې سل غمونه تېر کړل، ځکه چې کونت هغه خلک نهشول خپه کولای. مدموازېل دا هم ورته ووايي چې ما دا هر څه ليدل، خو دفاع مې دې کولای نهشوه. دا ټولې کيسې په زړهسواند انداز ورته وکړي چې پر وېرتېر اور بلوي او گڼي چې چا ته چې ما د مولی اهميت نه ورکاوه، هغوی زما له دې جزا خوند اخيستی؛ وېرتېر فکر کوي چې تر دې حالته ځان په خنجر وهلی ښه دي.

د ۱۷۷۲ د مارچ د ۲۴مې ليک:

وېرتېر دربار ته استعفا وراندې کړې وي، خو له وېلهېلم سره يې ورباندې مشوره کړې نه وي. له هغه وغواړي چې مور ته يې دا وضعيت ښه وښيي چې هسې نه مور يې خپه شي چې يوازېنی زوی يې د هېڅ لوبې نهشو. له *شهزاده دو* سره يې په دې ورځو کې اړيکې ښې وي او هغه ترې غوښتي دي چې پسرلی له ده سره په پوره آزادۍ د ده په فصلونو کې تېر کړي.

په دربار کې د وېرتېر استعفا منل شوې وي، خو وزير ته يې خوند نه وي ورکړی او وليعهد هم له يوه ليک سره د پينځهويشتو *دوکا(Ducats)* معادل عوض ورته رالېږلی وي. نو اړتيا نشته چې مور يې نورې پيسې، هغه چې ده په ليک له مور څخه غوښتې وې، ورته راولېږي. بيرته خپل ټاټوبي ته په شپږ فرسخه[1] واټن کې واړوي. له دې ټاټوبي يې مور د ده د پلار تر مړينې وروسته کډه کړې وي.

---

[1] - فرسخ يا فرسنگ (يو فرسخ = درې مايله) يا د عربو په اصطلاح يو فرسخ ۱۲۰۰ ذراع دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وېرتېر د خپل ټاټوبي ډېر ځایونه راکتلي وي، زیاتې خاطرې یې تازه کړې وي. د لویې زیزفون ونې ډډ ته یې دمه کړې وي او پر زړو کورونو یې سلامونه اچولي وي. خو نوې ودانۍ او په هغه ځای کې هر بدلون یې د خولې خوند ورخراب کړی وي. د کور مخې ته له ښوونځي یې پلورنځی جوړ شوی وي. هغه رود ته ورشي چې دوی به تېرې ورویشتلې، چې سوَرې ورباندې په ټوپونو تېرې شي. زاړه یادونه ورپه زړه کړي، تخیل وخوځوي. روحي حالت ورباندې غالب وي، لکه: سود به مې څه وي چې هر زده‌کوونکي ته بیا بیا ووایم چې ځمکه ګرده ده؟ په داسې حال کې چې بنیادم ته همدومره کافي دي چې څو موټیه د خاورو لوټې ولري چې خپله بقا پرې تضمین کړي، واقعیت دا دی چې د بېسا ځان د ویده کولو لپاره تر دې هم کمو خاورو ته اړتیا لري.

وېرتېر اوس له شهزاده سره د هغه په کلیوال کور کې اوسېږي؛ شهزاده ساده او نېک سړی دی خو عجیب خلک ترې چاپېر وي، چې نه چلبازان ایسې او نه هم شریف؛ خو شهزاده یوازې د هغه څه خبرې کوي چې یا چا ورته ویلي وي یا یې لوستلي دي، خو د وېرتېر پر پوهه مین وي؛ مګر [د] زړه [خبرې] ته یې، چې دی خپله پر [خپل زړه] ویاړي او د هر څه، هر ځواک، ټولو نېکمرغیو، بدمرغیو او غمونو یوازېنۍ سرچینه ده، اهمیت نه ورکوي.

د وېرتېر په نظر: پر څه چې دی پوهېږي، ټول انسانان پرې پوهېدای شي خو زړه یې یوازې په ده پورې اړه لري او بس.

د ۱۷۷۲ د مې ۹مه:

وېرتېر غواړي جګړې ته ولاړ شي او له شهزاده سره، چې له جنرال سره اړیکې لري،

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم پر دې پټه خبره غږېدلی وي، خو هغه ترې راگرځولی وي.

۱۷۷۲ د جون ۱۱مه:

په دې ځای کې یې زړه تنگ وي، که څه هم شهزاده ښه چلن ورسره کوي. څرنگه چې د شهزاده ذهن بېخي معمولي او عادي دی چې ده ته هېڅ خوند نه ورکوي خو دلته یې زیاتې نقاشۍ کړې وي. د شهزاده مصنوعي او فني کلمې نه خوښېږي، خو هنري ذوق یې ښه وي، خو وېرتېر یې د طبیعت حس په وجود کې راویښوي، مگر د «هنر» د تعالۍ حد ته یې لوړولای نهشي. نو چې شهزاده ته درک وشي چې فني کلمې یې خبرو ته راغلې دي، ټوله کیسه ورانه کړي.

وېرتېر غواړي ځان شارلوټې ته ورنیژدې کړي. دی گڼي چې که د شارلوټې مېړه شوی وای، تر البرټه به ورته ښه و. وایي کله چې البرټ د شارلوټې تر ډېرې نرۍ ملا غېږ تاووي، ټول بدن مې وریږدي. دی مني چې البرټ له شارلوټې سره په ټول وجود مینه کوي. کله کله د وېرتېر زړه ورته وایي چې که البرټ ومري نو دی به شارلوټې ته ورسېږي. وېرتېر اټکل کوي چې پر بل چا به شارلوټه دومره گرانه نه وي، لکه پر ده چې ده.

چې منی راروان وي، د ده په شاوخوا او باطن کې هم پیلېږي. پاڼې یې په ژېړېدو وي. هغه کس چې پر ځمکواله کونډه مین و، وویني، هغه اوس له کرونډې شړل شوی وي. د هغې کونډې ورور دی په دې خاطر شړلی وي چې که هغه زلمی یې له کونډې خور سره واده وکړي نو د ده د زوی د میراث برخه به خواره شي، ځکه چې خور خو یې بچی نه لري. د هغه پر ځای نوی نوکر راغلی وي چې ممکن له کونډې سره واده هم وکړي. خو مخکنی مین (نوکر) وایي چې تر څو ژوندی یم، دا کار به ونهشي. وېرتېر

(c) ketabton.com: The Digital Library

وايي: همدا زما د ژوند کيسه هم ده، خو زه د نوکر هومره نر نه يم او آن ځان ورسره پرتله کولای نه‌شم.

۱۷۷۲ د سپټمبر ۵مه:

شارلوټې البرټ ته ليک ليکلی وي چې: «ملګريه، زما ګرانه ملګريه! څومره چې ژر کېږي، راستون شه، په بې‌صبرۍ درته ناسته يم.» دا يادښت وېرټېر ته په لاس ورشي، لږه موده ګومان وکړي چې دا ګنې شارلوټې ما ته ليکلی دی، خو چې شارلوټې ته يې وریاده کړي، د هغې په څېره کې نارضايتي ښکاره شي.

شارلوټه د البرټ له ديدنه راستنه شوې وي؛ وېرټېر يې ديدن ته ورشي، دا يې هم ښه هرکلی وکړي، وېرټېر يې لاس ورښکل کړي. طوطي د نوي مېلمه آواز وکړي. هغه د شارلوټې له لاسه ډوډۍ خوري او پر شونډو يې پسته مښوکه ږدي. طوطي د وېرټېر پر شونډه هم پسته مښوکه ولګوي. شارلوټه د ډوډۍ ټوټه په خوله کې کېږدي او طوطي يې ترې وخوري. وېرټېر وايي چې شارلوټه ولې داسې کارونه کوي او ويده زړه، تخيل او احساسات مې راويښوي. خو بيا پر دې ځان سبانه کړي چې شارلوټه پر ده زيات باور لري.

په سيمه کې مخکنی کشيش او کشيشه مړه وي، نوی کشيش او نوې کشيشه راغلې وي، هغه دوې د غوزانو (چارمغز) ونې يې وهلې وي چې د کليسا دننه وې. دلته به يې ډډ ته وېرټېر او شارلوټه کېناستل. هغو ونو له کشيشې څخه د لمر مخه نيولې وه او چې غوزان به پاخه شول، ماشومانو به د راشکولو پر مهال شورماشور کاوه چې د کشيشې مراقبه او حضور يې خرابول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ۱۷۷۲ د اوکتوبر ۱۹مه:

وېرتېر د شارلوټې دومره ارمان کوي چې درېغی مازې یو ځل یې په ټټر پورې کلکه نیولې وای، نو به یې په ټټر کې دا ډاروونکې خلا ډکه وای.

۱۷۷۲ د اوکتوبر ۲۶مه:

وېرتېر فکر کوي چې د یوه مخلوق ژوند په رښتیا ډېر زیات ناچیزه دی. وېرتېر ته د شارلوټې د وجود نشت هر څه په نشت کړي وي. حیران وي چې داسې ښکلا یې مخې ته ولاړه ده، خو:

لیلا په باغ کې سره منه شوه

نه یې ویشتی شم نه یې باد راغورځوینه

۱۷۷۲ د نومبر ۳مه:

وېلهېلم ته په دې لیک کې وېرتېر لیکي: یوازې خدای پوهېږي چې څو واره په دې نیامت او هیله بسترې ته تللی یم چې نور هېڅ له خوبه راویښ نه‌شم. نو چې په سبا راویښ شم، ځان بدمرغ راته ښکاري. د لېونتوب ارمان کوم. خپل خپل زړه مړ بولي، اوښکې وچې، حواس مضطرب، تندی له ګونځو ډک او ځور ورسره ملګری، تخیل یې بایللی؛ ښکلی طبیعت ورته سوړ، مړ او بې‌روحه ایسي. په وار وار یې ځان پر ځمکه ویشتلی وي چې لږ اوښکې به یې له سترګو وبهېږي.

وېرتېر په شرابو راشي او پوره بوتل غوړپ کوي، خو شارلوټه یې له دې کاره راګرځوي. دی چې د خپلې شارلوټې په اړه فکر وکړي. وايي چې: ته خو زما په روح کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې نو څرنګه فکر وکړم او څرنګه فکر ونه کړم. نور مې ځان له واکه وتلی دی.

وېرتېر ګڼي چې شارلوته لا هم مينه راکوي، دا زهر راته تياروي او زه يې په خوند خوند څښم. شارلوته لومړی ځل وي چې ورته د «ګران وېرتېر» غږ وکړي. وېرتېر وايي چې په وجود کې مې په دې کلمې سره آن د هډوکو په مغزو کې خوښي او خوند احساس کړ. دی وايي چې: څرنګه چې شارلوته د بل ده، نو له خدايه يې ځانته غوښتلای هم نه‌شم.

وېرتېر دا خبره کوي چې شارلوته يې کړېدن او ځور حس کوي او دا هم وايي چې بل فاني موجود زما هومره غم او کړاو نه دی ليدلی.

وېرتېر د شارلوتې په ګوته کې ګوتمۍ ويني، ښې اوښکې يې وبهېږي او له شارلوتې څخه ډېره کلکه هيله وکړي چې د موسيقۍ د آلې وهل ودروي. شارلوته ورته وايي چې ولاړ شه، خو خير آرام اوسه! اوس خو دې آن د خپلې خوښې له خوړو خوا ګرځي. وېرتېر وايي: خدايه ته خو مې دردونه وينې، ته يې په خپله پايته ورسوه!

نور نو چې وېرتېر سترګې مازې ورولي، د شارلوتې تورې سترګې يې په سترګو کې غړېږي.

ګران لوستونکي ته د کتاب د خپرندوی له خوا:

(له دې وروسته د وېرتېر روايت ده ته د نړدې خلکو له خولې د کتاب خپرندوی راټول کړی دی او هم يې د ده مونډلي ليکونه او يادښتونه په مناسب ځای کې راوړي دي.)

د وېرتېر په روح کې ناهيلۍ، درد او اندېښنې ژورې ولۍ کړې وې او په وجود کې يې تر پخوا زياتې ځغلولې وې چې ورور ورو يې د ده ټول وجود پوښلی و. ذهني آرامي

(c) ketabton.com: The Digital Library

او هماهنګي يې پاکې له لاسه ورکړې وي. دننني اور يې داسې ژبورې لمبې کوي چې د ده ټولې وړتياوې يوه په بله پسې له منځه وړي. له ټولو خواريو سره سره يې د زړه اضطرابونو وروستني ذهني ځواک هم وراوبه کړی وي، د ژوند شور يې پکې وژلی او عقل او پوهه يې ترې وېلې کړې وي. وېرتېر په ټولنه کې ستومانوونکی غم څرګنداوه. ورځ په ورځ بدمرغي ترې راتاوېده او ورسره د بدمرغۍ په احساس کې شېبه په شېبه له عدل او انصاف ډېر لرې کېده. د البرټ دوستان کيسه کوي چې البرټ همدومره دروند سړی و چې د ژوند ستره شتمني يې تل د خپل ملګري سره يوازې پرېښودله، له کوټې وت، چې هسې نه وېرتېر يې په شتون کې ونه‌ځورېږي. د شارلوټې پلار ناروغ شي، بګۍ راشي او شارلوته ورولي، په سبا يې چې وېرتېر د شارلوټې ديدن ته ورشي او دا نه وي، نو په بل سبا يې سره له دې چې البرټ دا نه‌راولي، خو د وېرتېر په سر شارلوته بېرته کور ته راګرځوي. وېرتېر فکر کوي چې د دواړو ملګرو البرټ او شارلوټې ژوند يې خراب کړی دی او ځان ګنهګار بولي او رټي. بيا يې له البرټ سره د شارلوټې په خاطر په زړه کې کينه پيدا شي.

وېرتېر ته داسې اېسي چې «څرنګه چې شارلوته يې [(د البرټ)]خپله مېرمن ده، نو زه چې ورځم خامخا به يې په زړه کې ما ته کينه پيدا کېږي او اوس يې حسوم هم چې په ناراحتۍ او کړاو مېويني او زړه يې غواړي چې ترې لرې شم او شتون مې ورباندې بوج او پېټی دی.» چې روان به شو، کله به چټک شو، کله به يې پښه ونيوله، چې ګواکې بېرته ستون شي، خو په همدې ډول به مخ ته پر خپله لار ته. چې د شارلوټې د پلار کور ته ورسېږي. د هغې کوندې ښځې نوی کروندګر وژل شوی وي. مخکنې زلمی کروندګر چې د دې ورور پسې اخيستی او پر دې مين و، او وېرتېر څو واره خبرې هم ورسره کړې

(c) ketabton.com: The Digital Library

وې، خلکو ګومان کاوه چې دا نوی کرګر به هم هماغه مخکني زلمي کرګر وژلی وي.

د وېرتېر چې ووینې چې هغه وربانديې ګران ځای چې تر هغې ونې لاندې یې خپله مینه پکې لیدلې وه، له ماشومانو سره یې لوبې پکې کړې وې، په تاوتریخوالي اوښتی او په وینو لړلی، نارامه شي او ملال شي. د کلي څو وسلهوال هماغه زلمی کروندګر راولي. وېرتېر یې وپوښتي چې اې بدبخته ولې دې پر ځان دا حال راوست؟ هغه په سړه سینه ورته ووایي چې «نه به دا بل څوک خپله کړي او نه به دا بل څوک خپل کړي.» وېرتېر ترې لرې شي، ټول وجود یې یو دم د وحشت او تاوتریخوالي په هغه احساس بل خېل شي. یوه شېبه مالیخولیا او زړهچاودون ورپیدا شي او له هغې ناهیلی، لټې او ملالتوبه راووځي. په محکمه کې د قاتل کروندګر ملګري دفاع کوي، خو محکمه یې ونهمني او البرټ ووایي چې کروندګر ملامت دی او باید جزا ورکړل شي. د البرټ دا خبرې د وېرتېر په زړه کې لکه ستنې خښې شي او آن البرټ ته یې په زړه کې پټه دښمني هم پیدا شي. وېرتېر په یاداشت کې خپل ځان ته وایي: «اې بدمرغه موجوده! ته له چا سره په ژغورنه کې مرسته نشې کولای/ د چا د ژغورنې وس نه لرې، ښه پوهېږم چې نور مو د ژغورنې امکان نشته.»

د البرټ په اړه یې په یوه یادښت کې لیکلي وي: «زما څه ګټه چې ځان ته په وار وار ووایم، هغه شریف او ښه سړی دی! په داسې حال کې چې دا کار مې زړه دوې ټوټې کوي. انصافمنېدای نهشم.» شارلوته چې کور ته راځي، هرې خوا ته ګوري او د وېرتېر په خبرو پسې یې زړه ختلی وي، د خبرو یې ارمانجنه وي. البرټ له شارلوټې وغواړي چې له وېرتېر څخه ځان راټول او کاته ورسره لږ کړي. خو شارلوته غلې وي البرټ یې حس کړي؛ نو بیا هېڅکله د وېرتېر په اړه خبرې ونهکړي. خو دا شارلوته وي چې د وېرتېر

(c) ketabton.com: The Digital Library

کیسه راپیلوي.

مجرم (زلمی مین کروندګر) له ټولو خبرو انکار وکړي، ویرتېر محکمې ته شهادت ته وروغواړي او ډېر په قهر شي. تېرې ورځې ورپه زړه شي. کمزوری کېږي او ورځ په ورځ زړه خوري. له خپلې د زړه سر، ګرانې او نمانځوړې موجودې سره یې په اړیکو کې یکنواخت درد ویني. دننني ځواکونه چې ځپي، ویني چې وحشت ترې کېږي. نه هیله او نه موخه لري.

(په دې کیسه کې راروان څو لیکونه وروسته موندل شوي دي چې د ویرتېر کیسه پکې بیان شوې ده)

د ۱۷۷۲ د ډېسمبر د ۱۲مې لیک:

ګران ویلهېلمه، وضعیت مې ډېر خراب دی. داسې لکه شیطان مې چې په رګو رانوتلی وي؛ زړه مې چوي او ستونی مې کېکاږي. کړاو وینم او په شپنیو وحشي صحنو کې ورکېږم. د ژمي په دې ساړه کنګل کې د شپې په ۱۱ یا ۱۲ بجو د سیند غاړې ته ولاړم. غوښتل مې په خلاصه غېږه په بل اور کې ځان ورواچوم. خپل دردونه او شکنجې وزغمم. ځان په همدې څپو کې وروغورځوم.

۱۷۷۲ د ډېسمبر ۱۴مې لیک:

ګرانه ملګریه! کوم عشق چې زه یې له شارلوټې سره لرم تر ټولو سپېڅلی، سوچه او پر ورورۍ ټینګ نه دی؟ یو خیال راغی چې په غېږ کې یې ټینګه ونیسم او په میلیونونو بوسې ترې واخلم. سترګې مې یې په سترګو کې ورکې شي. ګرانې شارلوټې له منځه ولاړم، حواس مې ګډوډ دي. اته ورځې کېږي چې په بل هېڅ شي کې فکر نه کوم. سترګې مې له اوښکو ډکې دي. هېڅ ځای، ځای نه راکوي. ارمان مې دی چې نور خپله

(c) ketabton.com: The Digital Library

غوټه پر اوږه کړم.

روایت: وېرتېر مرګ ته تیار دی، خو په وحشت ځان نه وژني. غواړي په ټینګه عقیده او سنجولي آرام عزم سره دا کار وکړي. نور نو مرګ ته په خوښۍ غېږ ورکوي او خپل ملګري ته په دوو لیکونو کې چې په کنایه لیکل شوي، دا نقشه بیانوي:

د ۱۷۷۲ د ډېسمبر د ۲۰مې لیک:

ګرانه ملګریه، د ملګرۍ دې مننداوی یم. چې راته وایې درستون شم، ښه وړاندیز نه دی. غواړم څه وخت نور هم وګرځم، په تېره په هغه شېبه کې چې اوږدمهاله کنګل او ښکلو واټونو ته هیلهمن اوسېدای شو. تا چې ویلي، راپسې راځې، ښه خبره ده. خو پینځهلس ورځې نور هم ودرېږه، زه بل لیک درلېږم. مور ته مې ووایه چې دعا راته وکړي، ډېره رانه ځورېدلې ده. ښښه ترې غواړم. دا به مې برخلیک وي چې د ډېرو، چې د نېکمرغۍ لامل یې کېدای شوم، د ځور سبب شوی یم. خدای پامان ملګریه.

روایت:

کرېسمېس ته یوه اونۍ پاتې وي، شارلوته وېرتېر ته ډالۍ جوړې کړي؛ وېرتېر هم وروړسېږي او دا ورته وایي چې «تا ته به هم ډالۍ درکړل شي- یوه ډېوه او یوه بله هم ورسره. خو خیر دی تاسې عاقل او آرام اوسئ!» (وېرتېر په غوسه شي چې دا خبره څه مانا؟) شارلوته خپله خبره پسې وغځوي:«خو تر هغې پورې باید ته رانشې؛ او باید همداسې وشي. نور نو دوام نشي کولای!» وېرتېر له ځان سره تکراروي چې «نور نو داسې دوام نشي کولای!» شارلوته چې هرڅومره خواري وکړي، پوښتنې ترې وکړي، د وېرتېر له دې احساسه راایستلای نهشي او د هغه پر خوله همدا خبره تکرارېږي «نور نو دوام نشي کولای!». وېرتېر چیغه کړي چې «نه شارلوتې! زه به دې نوره ونهوینم!؟» شارلوته زارۍ ورته وکړي چې «ته خو پر ځان واکمن شه، آرام شه.» د وېرتېر لاس په

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاسونو کې نیسي او ورته وایي چې «ولې داسې کوئ؟ زه د بل یم. همدا زما د خپلولو ناممکن وضعیت زه ستاسې په سترګو کې دومره جذابه او ښکلې برېښولې یم!»

وېرتېر لاس ترې لرې کوي او ناره کوي: «څومره پوهه، څومره هوښیاري! ښایي دا نظر دې البرټ درته ویلی وي! څومره سیاستوال چلن! آه، په رښتیا څومره له سیاسته ډک چلن!» شارلوته ترې وغواړي چې «لږ وګرځئ، تر ما به ځان ته ستا د مینې ډېره وړ ښځه پیدا کړئ. بیا به ټول نېکمرغه یو! او ډېر خوند به ترې واخلو!»

وېرتېر موسک شي «دا مطلب چاپولای شو او ټولو ښوونکو ته یې سفارش ورکولای شو. آه، شارلوتې! بیا هم ما ته یو څه موکه راکړئ: هر څه به سم شي!»

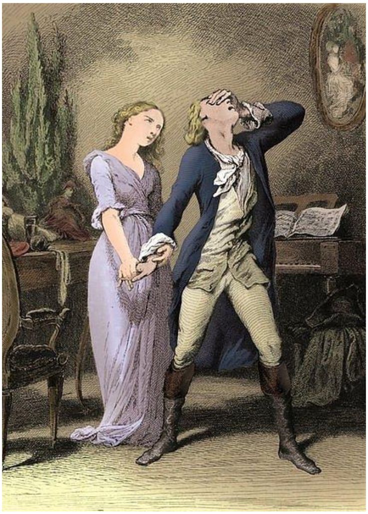

شارلوته ترې غواړي چې «د نوبل عید (کرېسمېس) تر شپې پورې مه راځه وېرتېره!» چې وېرتېر ځواب ته خوله جوړوي، البرټ راننوځي. وېرتېر ورسره ساړه او بېخي کنګل سترې‌مشې وکړي، دواړه له یو بله ځورېږي. وېرتېر د ماخستن تر اتو بجو هلته پاتې شي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د خوړو پر مېز خواړه کېښودل شي، وېرتېر خپله خولۍ او لکڼه راواخلي؛ البرټ سوړ ننګ ورته وکړي او دی هم سره مننه ترې وکړي، کور ته ولاړ شي؛ په چیغو چیغو وژاړي او په زوره زوره له ځان سره غړېږي. د دوشنبې په سهار د ډېسمبر په ۲۱مه ښارلوټې ته دا لیک ولیکي:

«ګرانې شارلوټې، چې له تاسو راغلم، زړه مې ډک و، له ځانه بېخوده وم. بیا مې پرېکړه وکړه چې له ژوند سره مخه‌ښه وکړم. کله کله مې فکر کاوه چې په موږ درېیو کې باید یو له منځه ولاړ شي. تر اوسه مې ټینګ هوډ شته چې له ژوند سره خدای‌پاماني وکړم.»

وېرتېر خپل خدمتګار ته ووایي «چې له چا سره مې کتابونه دي، ترې راټول یې کړه؛ کومو بېوزلو ته مو چې پیسې ورکولې، ورېې کړه. د سوداګرو او دوکاندارانو حساب وغواړه.» مازدیګر پینځه بجې وي چې کالي او کتابونه یې په یوه لوی صندقو کې ښه منظم کېږدي. شارلوټې ته په همدې وخت د لیک وروستۍ کرښې لیکي چې:

«ته به آرامه او بېغمه وې، زه به د کرېسمېس اختر ته درنه‌شم او ستا د امر اطاعت به وکړم. شارلوټې نن، یا هېڅکله، د نویل په شپه به ته دا لیک په خپل لاس کې ونیسې، وبه رېږدې، په ګرانو اوښکو به یې دې لوند کړې! همداسې مې زړه دی! پکار هم ده! آه، په رښتیا ځومره خوشحاله یم چې بالآخره مې خپله پرېکړه وکړه!»

شارلوته هم اندېښمنه وي، البرټ ته ووایي چې تر اختره به وېرتېر رانشي. البرټ هم پر آس سپور شي او د سبا کار یې پیل کړي. شارلوته له ځان سره چورت وهي چې څومره نېکمرغه او ښه مېړه مې دی، وفادار او ښه انسان. بلې خوا ته پر شارلوته وېرتېر ګران

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي. کاش چې ورور کولای یې شو. خپل ټول خپلوان په ذهن کې تېر کړي، خو یو یو منفي ټکی پکې ومومي؛ ځکه خو هېڅوک د وېرتېر ور ونه‌ویني. په روح یې دا احساس غلبه وکړي چې د ځان لپاره یې وساتي. په همدې وخت له زینو د وېرتېر د راتګ غږ وشي؛ شارلوته ورته وایي چې «هغه قسم دې څه شو؟» وېرتېر وایي «ما خو قسم کړی نه و!» شارلوته وایي «لږ تر لږه خو به دې زما د غوښتنې درناوی کړی و او ما دا غوښتنه زموږ دواړو د آرامۍ لپاره کړې وه.» شارلوته خپله خدمتګاره په خپلو ښځمنو ملګرو پسې ولېږي، خو په زړه کې کله وایي چې کاشکې رانشي. خدمتګاره چې راشي وایي «د نه‌راتګ بښنه یې وغوښته!» وېرتېر د شارلوتې ځینې په امانت وړي کتابونه ورته راوړي او نوي نور کتابونه ترې وغواړي. په کتابونو کې د «اویسان» د شعر کتاب وي چې په خپله وېرتېر ژباړلی وي، د شارلوتې په غوښتنه یې وېرتېر راواخلي او شعر یې ورته ولولي:

کولما[۱]: خپل ګران ملګري سالګار ته لیک دی چې د دوی دواړو پلرونه د یو بل دښمن خو دوی وبله ملګري وي او بیا سالګار د ده ورور وژلی وي؛ خو دی په دواړو پسې خپه وي - په خپل مړه ورور او تللي سالګار پسې.

مینونا[۲]: مینونا ته په لیک کې (چې مینونا مهربانه نجلۍ وي) د *اولین* او *آلیَن* د موسیقۍ او ښو ورځو او نورو ملګرو د مړینې او غم یادونه کوي.

---

۱ - دا د شعر د پاړکي نوم دی.

۲ - دا د شعر بل پاړکی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

راینو[۱]: له رود سره په خبرو کې د خپل خواږه ملګري *آلپن* چې ښه سندرغاړی و، په دې پاړکي کې یې د زمزمو یادونه کوي.

آلین[۲]: راینو ته لیکي: چې *مورارو* ووړ ووړ جوړشوی اندام لاره. ښه توره یې وهله او غږ یې په بېلکو[۳]، ژیو او غرونو کې د هیبت انګازې کولې. په جګړه کې خشمېدلی او په ناسته ولاړه کې آرام او سنګین و. «خو ته څومره لوی وې، مګر ټول ګور دې زما څلور ګامه کېږي.» مورارو ترانې ویلې، پلار یې همدا یو زوی لاره.

په دې لیک کې مورارو د خپلو زامنو او لور د مړینې کیسه کوي چې څرنګه د ده تر سترګو لاندې بلې دنیا ته ولاړل او اوس هماغه کمر ته ګوري چې هلته یې د بچیو ساوې ختلې، د دوی ارواوېویني. *آرېندال* او *آرمین* یې زامن وي او *دورا* یې لور. *آرماز* د دورا مین وي. *ایرات* چې دورا یې تښتوله، آرېندال یې ونیسي او په ونه پورې یې وتړي. د دورا ژغورلو ته ورودانګي، خو آرمار یې په غشي وولي او ومري او بیا آرمار د سیند څپې لاندې کړي او دورا هم د خپلو سترګو مخ ته په اوبو کې نارې وهي، ژاړي او له غمه ومري.

دا د اویسان شعر وي چې وېرتېر یې شارلوتې ته ووایي او د هغې له سترګو د اوښکو نېز راوبهېږي. وېرتېر د خپلې مینې خواری او ماته ویني. شونډې او سترګې یې د شارلوتې پر مټو کېښودل شي، هغه وسوځوي. مګر له وېرتېره وغواړي چې نور شعر هم

---

[۱] - دا د شعر بل پاړکی دی.

[۲] - دا د شعر بل پاړکی دی.

[۳] - د سپینو یا شنو تیږو هسک هسک کمرونه یا د غرونو کمري څوکې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورته ووايي.

«د مړاويتوب وخت مې رارسېدلی، ژر به مې سيلۍ پاڼې ورېژوي. هغه څوک به راشي، چې زه يې د ښايست په اوج ليدلی يم. شاوخوا به سترګې واړوي، خو زه به د تل لپاره تللی يم.» وېرتېر د شارلوټې لاسونه ونيسي او پر خپلو سترګو او تندي يې ټينګ کېږي. د شارلوټې روح دې ته د وېرتېر د موخې الهام ورکړي. شارلوټه يې هم لاسونه ونيسي، خپل ټټر ته يې نيژدې کړي، ځان ورمات کړي، د شارلوټې سوځوونکي اننګي د وېرتېر پر اننګو ولګېږي. له وېرتېره د هستۍ عالم ورک شي. وېرتېر شالوټه په غېږ کې ونيسي، په زړه پورې يې ټينګه کړي او د دې رېږدېدونکي شونډې چې نامفهومه خبرې بيانوي په قهرجنو بوسو وپوښي.

شارلوته لومړی په کمزوري غږ وايي: «وېرتېره! وېرتېره!» او په کم زور يې له ځانه لرې کړي او بيا په کلک او تر ټولولو شريف احساس ناره کړي: «وېرتېره!» وېرتېر يې هم بې له کومه مقاومته خوشې کړي او ځان يې په پښو کې وروغورځوي. شارلوته ناڅاپه ودرېږي؛ د مينې او قهر د احساساتو ترمنځ ايساره وي: «وېرتېره دا مو وروستنی ديدار و! بيا به مې هېڅکله ونه‌وينې!» بلې کوټې ته ترې ولاړه شي، ځان هلته بندي کړي. وېرتېر نيم ساعت هماغسې پر غولي پروت وي. بيا د شارلوټې د کوټې وره ته ورشي، ورو ورغږ کړي چې: «شارلوټې! شارلوټې! خير يوه بله کلمه، يوه بله خدای‌پاماني!» خو د شارلوټې غږ رانه‌شي، وېرتېر په وره کې لږ دم ودرېږي، خو چې شارلوته غږ ونه‌کړي نو په ډېر کړاو ناره کړي: «خدای پامان شارلوټې! د تل لپاره خدای پامان!»

(c) ketabton.com: The Digital Library

وېرتېر له کوره ووځي، غره ته ولاړ شي، د شپې په یوولس‌نیمو بجو کور ته راشي، کالي یې لانده وي، خولۍ یې نه وي. بیا یې خلک پیدا کړي چې د کمر پر سر ترې پاتې وي او خلک حیران وي چې وېرتېر په دې توره شپه، په دې واوره کې څرنګه د کمر سر ته ختلی او لاندې رغبتی نه دی! په سبا یې وېرتېر په لیک لیکلو وي او له خدمتګار څخه یو ګیلاس قهوه وغواړي. شارلوټې ته لیکي: «وروستنی وار دی، د وروستي ځل لپاره سترګې پرانیزم! افسوس چې بیا به هېڅکله زما سترګې لمر ونه‌ویني. دا وروستنی سهار دی. وروستنی، شارلوټې! خو زه د وروستني د کلمې په اړه هېڅ تصور په ذهن کې نه لرم؛ په داسې حال کې چې لا ښه واکمن یم. چې د مړینې خبره کوم، یوازې خیالونه کوم... ما د ډېرو مړینه لیدلې، خو بشر دومره محدود دی چې په خپل ذهن کې یې د ژوند د پیل او پای هېڅ مفکوره نشته. نه د له‌منځه‌تګ په معنا پوهېږم. مړینه، له‌منځه‌تګ، مړی، خاورو ته سپارلی، ښخ تابوت – هېڅ درک یې په اړه راسره نشته.» وېرتېر بیا وایي : «چې په غېږ کې مې ونیولې، چې بوسې مې درنه واخیستې، او چې د مینې کلمې مو سره وویلې، یو بل ژوند و، یو آسماني خوند و او ما ستا مینه حس کړه. زه به ولاړ شم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په هغې دنيا کې به دې په تمه يم، ته زما يې، زه مې خپل پلار او ستا مور ته ورځم. دوی به ما ته طاقت او ډاډ راکړي. ته مې چې په غېږ کې ونيولې، نو زما شوې، چې هغې دنيا ته راشې، مخې ته به دې درشم او دومره واره به دې په غېږ کې ونيسم چې پای نه لري. له تا سره به په ابدي اړيکه پاتې شم. زه نه په خوب يم او نه اِلاگويي (هذيان) کوم. هلته به دې مور ووينم چې ستا بشپړ تصوير دی او د زړه خواله به ورسره وکړم، خپل زه به ورته تش کړم.»

وېرتېر خپل خدمتگار وپوښتي چې البرټ راغلی که نه؟ هغه ووايي چې هو، پر آس يې ليدلی! نو ليک ورته وليکي او ورباندې وکاږي چې «ستا توپانچې مې امانت پکار دي. د يوه سفر نيت مې کړی! خدای دې مل شه! همېشه روغ اوسې!»

د شارلوتې پاک روح په دې کشاله کې وي چې څرنگه د دې او وېرتېر ترمنځ شوې پېښه البرټ ته ووايي او څرنگه وېرتېر هېر کړي. او البرټ خو د وېرتېر پر ځانوژلو باور نه‌شي کولای او وايي چې هغه زلمی به هېڅکله دا کار ونه‌کړي او همدا خبره د شارلوتې زړه لږ آراموي. البرټ چې کور ته راورسېږي، ډېر ډاگونه راغلي وي. شارلوت خپل لاسي کار ورسره واخلي او د البرټ دفتر ته روشي؛ په زړه کې يې زر سواله زر اندېښنې وي، اوښکې تېروي؛ خو نه پوهېږي چې څرنگه خپل شوم احساسات او د تېرې شپې پېښه البرټ ته ووايي. د وېرتېر خدمتگار راشي، ليک ورکړي، البرټ هم شارلوتې ته ووايي چې توپانچې ورکړه؛ ښه سفر ورته غواړم. د شارلوتې پر زړه غمې گډې شي؛ د وسلو په ورکړه او پاکولو ځنډ کوي، چې البرټ د پوښتنې په نښه وروگوري، نو وسلې خدمتگار ته ورکړي او رخصت يې کړي.

وېرتېر وسلې واخلي او د نوکر د کيسې پر بنسټ چې شارلوتې ورکړې دي، هغې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاکې کړې دي او ځنډ يې وربانديې ايستلی دی، نو څو ځله هغه وسلې ښکل کړې او شارلوټې ته په ليک کې وليکي: «زما پرېښتې، چې خدای‌پاماني دې راليږلې نه وه، پر ما دې لکه چې د زړه ور ترلی دی؟ تا په دې وسلو او کار زما مرگ آسانه کړ. خو ته به هېڅکله هغه چا ته په زړه کينه ونه‌ساتې چې ستا لپاره دومره کړېږي!» وېرتېر بيا وېلهېلم ته وليکي: «زما گران ملگری وې. دا مې وروستی ليک دی. مور ته مې ډاډ ورکړه، [وېلهېلمه] گوندې خدای دې وبښي!»

وېرتېر خپل پوروونه تصفيه کړي او ځينې اسناد وسوځوي. د سفر توښه تياره کړي. البرټ ته وليکي: «ستا ملگرتيا مې په بد ډول ځواب کړه. ستاسې هوسايي مې له منځه يوړه، ستاسې تر منځ مې باور خام کړ. خدای پامان! همد اوس دا وضعه پايته رسوم! آه، گوندې زما مړينه ستاسو د نېکمرغۍ لامل شي! البرټه! البرټه! دغه آسماني پرېښته خوشحاله او نېکمرغه وساته... چې د خدای رحمت دربانديې وشي!»

وېرتېر خپل ټول اسناد وپلټي، ځينې ليکونه وېلهېلم ته مُهر او موم کړي، ځينې اسناد وسوځوي. په لسو بجو يې نوکر ويده شي، چې سبا تر شپږو بجو مخکې يې د ارباب آسونه تيار وي. دی په يوه ليک کې شارلوټې ته ليکي: «شارلوټې، لوی قادر تاسې په خپله سينه کې ځای کړي يئ، لکه ما چې تاسې په خپله زړه کې ليږدوئ. ستا چې پر کومو شيانو لاس لگېدلی و او هغو ته دې سپېڅلی ماهيت ورکړی و، لکه ماشوم مې څو څو واره ښکل نه کړل؟ اې گرانه د زړه سره آسماني مخه! زه هغه د يوه ميراث په توگه تا ته دربښم. له تا غواړم چې حرمت يې خوندي وساتې؛ پر هغو مې زرگونه زرگونه بوسې نقش کړې دي. په زرگونو ځله مې چې له کوټې به وتم، پر هغو درود ويلی دی! له پلار څخه مې دې په يوه ټوټه ليک کې غوښتي چې قبر ته د ټيټولو تر پايه مې د وجود ملتيا

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړي؛ د لارې پر سر مې ښخ کړئ، چې که کشیش پرې تېرېږي، نښان ورباندې کېږدي! څوک اوښکې ورباندې تویې کړي او څو ایماندار مسیحیان مې څنګ ته ښخ شي. که ستا له لاسه د مرګ جام وڅښم، وروستۍ هیله به مې پوره شي، دا مهرباني پر ما وکړه. خو دریغی چې ستا لپاره قربان شوی وای، تا ته مې د ژوند خوندونه دربښلي وای. غواړم په همدې اغوستیو جامو کې خاورو ته وسپارل شم. شارلوتې ستا لاسونه پرې لګېدلي او متبرک شوي دي. او دا لورېینه مې ستا له پلاره هم غوښتې ده! هغه ټکری چې د مخ په رنګ (ګلابي) و او زموږ په لومړۍ لیدنه کې دې پر ټټر غوړولی و، د دې بدمرغه دوست کیسه دې ورته وکړه او هیله کوم راسره ښخ یې کړئ. هغه دې زما د زوکړې په ورځ راته ډالۍ کړی و، آه څومره مې بوی کړی! آرامه اوسه، هیله کوم آرامه اوسه! توپانچې ډکې دي! د نیمې شپې نغاره اورم، ګوندې څه چې کېږي، وشي! شارلوتې! شارلوتې! خدای‌پامان! خدای دې مل شه!»

ګاونډی په شپه کې د ډز غږ اوري، خو چې هر څه آرام وي، بېرته ویده کېږي. د سبا سهار شپږ بجې چې نوکر ورځي، وېرتېر پر ځمکه پروت وي؛ لا سا ور کې وي. ډاکټر راخبر کړي او د البرټ کور ته پیغام وروړي، خدمتګار په ترټري پېښه ورته بیان کړي. شارلوته بېسده شي او د البرټ له پښو سره پر ځمکه راولوېږي. ډاکټر چې وېرتېر وګوري، نبض یې وي، خو وجود یې فلج وي. وېرتېر د ښۍ سترګې پاس پر تندي ځان په توپانچه ویشتلی وي او ماغزه یې باد شوي وي. ډاکټر یې د لاس حجامت وروکړي، خو زیاتې وینې ترې ولاړې شي او پوه شي چې د مېز کار ته ناست یې ځان ویشتلی دی. لا یې زګېروي وي. وېرتېر جامې پوره اغوستې وې، موزې په پښو، آسماني شین پتلون، ژېړ جېلک یې اغوستي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

البرټ او شارلوته راورسېږي، البرټ په غم او اندېښنه او خپګان کې وي او شارلوته ناهیلې، دومره چې بیانېدای نه‌شي. بوډا چې کارونه مخته وړي، له زامنو سره راوسېږي، وېرتېر پر تندي ښکل کړي. دوی دومره ډېر خپه وي چې حد نه لري. د وېرتېر لاسونه او پښې ښکل کړي.د هر یوه له وجوده سېک ختلی وي. وېرتېر پر ټولو ګران وي. وېرتېر د دوی په مخ کې ساه ورکړي او کوچنی ماشوم په سختۍ ترې رابېل کړي. وېرتېر په غرمه له فاني نړۍ کډه وکړه. وېرتېر چې څرنګه وصیت کړی و، سپین‌ږیري او زامنو یې هماغسې په هماغه ځای کې خاورو ته وسپاره او د ده جنازه یې وکړه. په البرټ کې هېڅ سېک نه و. ټول د شارلوتې ژوند ته اندېښمن وو او وېرېدل چې هغه هم ونه‌مري. روزمزد کارګرو د وېرتېر جسد د قبر تر ځایه یوور، خو یوه کشیش یې هم جنازه ونه‌کړه.

پای

(c) ketabton.com: The Digital Library

د «ځوان ويرتېر دردونه» کې د گوېټه ويناوې

لومړی کتاب:

۱۷۷۲ د مې ۴مه:

آه، په رښتيا چې بشر څرنگه يو موجود دی چې آن له خپل ځانه گيله کوي.

★★★

انسانان به درد او کړاو بېخي کم وځوروي، هله (خو د عالميانو خدای پر دې خبره ډېر ښه پوهېږي چې ولې دوی دا وړ دي...) چې د خپل تخيلي ځواک له ټول قدرته د خپلو دردونو او غمونو د خاطرو په يو بل پسې رايادولو او وربانديې تېرېدلو لپاره کار وانخلي او پر ځای يې د حال زمان ته، چې دوی ته هېڅ معنا نه لري، غاړه کېښږدي او وزغمي...

★★★

ښه مې وليدل چې وران پوهاوي، لټي او بابېځه کارونه په عالم کې تر چل ول، ټگۍ، تزوير او شرارته زياته گډوډي رامنځته کوي .

★★★

دا بې د مسلکي او متخصص بنوال د گوتو برکت نه دی بلکې نخچه يې د يوه حساس زړه په وسيله کښل شوې؛ هغسې موجود جوړ کړی چې غوښتل يې له هغه بڼه په خپله خوند واخلي او د ښکلا څکه يې وکړي.

★★★

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۷۷۱ د مې ۱۰مه:

د هغه لوی څښتن حضور احساسوم چې موږ یې د خپل تصویر پر پله پیدا کړي یو او د هغه خدای سا احساسوم چې ټول ورباندې ګران دي او تل موږ پر مخ بیايي او موږ د ابدي خوندونو د سیند پر سر لامبېدونکي ساتي.

★★★

۱۷۷۱ د مې ۱۳مه:

له خپل زړه سره د کوچني ناروغ ماشوم غوندې چلن کوم؛ په هر څه کې یې امر ته غاړه ږدم .

★★★

۱۷۷۱ د مې ۱۵مه:

کوم وګړي چې ځانګړی مقام یې په برخه دی، له خپلو لاس‌لاندې خلکو څخه لږ لرې ګرځي، داسې چې ته وا ډارېږي که ورنیژدې شي خپل ډېر شیان به یې له لاسه ووځي او همغومره کمعقلان دي او همغومره شوخه او شروره طبعه لري چې یوازې په دې خاطر ټیټو او لاس‌لاندې وګړیو ته ورنږدې کېږي چې هغوی د خپلې ژبې په تک تر پخوا زیات وکړوي او وځوروي...

★★★

۱۷۷۱ د مې ۱۵مه:

دا مې عقیده ده، څوک چې دا خپله وظیفه ګڼي چې له هغو وګړیو چې عموماً د «عوامو» په نامه یادېږي، ځان لرې وساتي، له هغه ډارن سره هېڅ توپیر نه لري چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرگ له وېرې ځان له دښمنه پټ کړي .

★★★

۱۷۷۱ د مې ۲٦مه:

يوازې او يوازې طبيعت دی چې ناختمېدونکې شتمني لري! يوازې طبيعت دی چې له نقاشه لوی هنرمن جوړولای شي!

★★★

کوم سړی چې قوانينو او مقرراتو ته درناوی کوي، هېڅکله به د ريشخنده ډک يا بېمعنا او يا بېخي بد څه ونه پنځوي!

★★★

هر رښتينی احساس د طبيعت مرۍ زندۍ کوي او هغه غوړېدا او حقيقي څرگندتيا ته نه پرېږدي.

★★★

۱۷۷۱ د مې ۳۰مه:

کوم څه مې چې د نقاشۍ په اړه وويل، کټ مټ د شاعرۍ د هنر لپاره هم رښتيني دي. بس همدا بسنه کوي چې کوم څه چې ښکلي دي، ويې مومې او ويې پېژنې او بيا دا زړه درکې پيدا شي چې بيان يې کړې؛ واقعيت دا دی چې دا [شعر] په ډېرو لږو کلمو کې د ډېرو زياتو شيانو د ويلو معنا لري.

★★★

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۷۷۱ د جون ۱٦مه:

دا اړینه بولم، لږ تر لږه کوم کتاب چې وایم، په سلیقه مې بېخي برابر وي، هغه لیکوال مې خوښ دی چې ما په هغه دنیا کې گرځوي چې پکې اوسېږم او څه مې چې شاوخوا دي، انځوروي یې؛ هماغه چې لیکنې یې زما د زړه پام وروگرځي او علاقه یې ورسره پیدا شي، او همغومره چې حقیقي ژوند مې ځان ته ورکاږي، ځان ته مې وروکاږي او خپل مې کړي.

★★★

۱۷۷۱ د جون ۲۱مه:

راتلونکی، کټ مټ له ټاکلي ځایه د لرې کېدو غوندې دی.

★★★

کله چې کوم څه لرې پراته وي، رانیژدې کېږي او لاسته مو لوېږي، راته جوتېږي چې هېڅ هم نه دي بدل شوي او بېرته وینو چې په هماغه درد او بدمرغۍ کې ښکېل یو... او بل ځل مو روح د هغې نېکمرغۍ په هیله سوې سوې چیغې پیل کړي چې لږ مخکې یې له لاسه وتلې .

★★★

په پای کې آن تر ټولو ناکرار آواره هم د خپل ټاټوبي لپاره آه کوي او په خپله جونگړه کې د خپل ژوند د ملگري په خوا کې، د خپلو بچیانو په منځ کې، چې د دوی لپاره د یوې مړۍ د موندلو لپاره خواري کوي، هغه خوندونه مومي چې په دې آرته او لویه نړۍ کې یې بېځایه په لټه ځان ستړی کړی و!

★★★

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۷۷۱ د جولای لومړۍ:

موږ ډېر وخت په ګیلو او مانو خوله خلاصه کړې وي، او دا وایو چې ښې ورځې مو بېخي کمې په برخه شوې، خو برعکس یې بدې ورځې ښې په پېخرو دي! مګر ما ته داسې ښکاري چې ډېر کله په ګیلو او شکایتونو کې بې‌انصافي کوو! په داسې حال کې چې زړه مو تل د هغو ښېګڼو او خیر شکر ایستلی چې هره ورځ یې لوی خدای را په برخه کوي، هله به زورور ځواک ترلاسه کړو چې کله کله بدي راورسېږي او موږ یې وزغمو.

★★★

زموږ د طبعې له لتې سره بېخي ډېره جوړه ده؛ خو که د هلو ځلو قدرت راکې وي، هر کار ډېر آسانه او هوسا ترسره کېږي او په ربښتیا په هغه فعالیت کې ربښتینی او ښکاره خوند مومو.

★★★

کوم څه چې انسان او نورو ته زیان اړوي بداخلاقي یا اخلاقي فساد دی.

★★★

بدخُلقي له خپل ځانه یو ډول نارضایتي ده. د دې نارامۍ سرچینه د ځان د ناارزښته ګڼلو په احساس کې ده. یو ډول د زړه څـْـوَب او له ځانه کرکه ده چې حسد هم ورسره غوټه شوی او د لېوني ځانمینتوب په وسیله پارېدلي دي.

★★★

۱۷۷۱ د جولای ۲۰مه:

څوک چې پر ځان دا سختي یا کړاو راولي چې ځان ته ویاړ وګټي او له تاسې سره د

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسې شي مرسته کوي چې اړتیا ورته نه لرئ، یا پیسې درکوي او یا په خپله شخصي علاقه کوم شی درته اخلي، په رښتیا چې کمعقل سړی دی...!

★★★

۱۷۷۱ آګېست ۱۲مه:

دا مې زده کړل او څومره چې ممکنه وه پوه شوم، کله چې کوم خارق‌العاده وګړي پر لوی او داسې کار چې بېخي ناممکن برېښېده، لاس پورې کړی، عامو مست او نامنطقي موجود بللی دی.

★★★

هلې ځلې او خواري کول د قدرت او زور نښه ده.

★★★

موږ یوازې هله پر یوه شي د قضاوت کولو وړتیا مومو چې د نورو په احساساتو کې ځان شریک کړای شو.

★★★

بشري طبیعت محدود دی. واقعیت دا دی چې یوازې په ټاکلې کچه ښادي، کړاو او درد زغملای شي؛ او چې له دې ټاکلې کچې واوښت، تسلیمېږي.

★★★

۱۷۷۱ آګېست ۱۵مه:

دا بېخي رښتیا ده چې په دې نړۍ کې یوازې او یوازې مینه موږ د ژوند لایقوي.

★★★

کله چې یوه پېښه وپنځوم، او بیا یې بیا بیانوم، او د هېرتیا له امله مې د هغې ټاکلې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېښې يادونه هېره شي، نو سمدواره راچيغې کړي: «لومړی ځل دې دا برخه بل خېل بيان کړې وه!...» داسې چې تازه په تازه چې کومه کيسه ورته کوم، اړ يم چې د هغې دعا غوندې يې ورته ووايم چې چا په ياد کړې وي: په هماغه غاړه، په هماغه معمول غږ او بې له دې چې په کيسه کې مازې کوچنی بدلون راولم! په دې کار سره ښه راته معلومه شوه چې کوم ليکوال د خپل کتاب په دويم چاپ کې څرنگه په خيالي ماهيت سره غواړي بدلونونه راولي، هرومرو د کتاب د ويجاړۍ لامل کېږي! ان که سل ځله يې په دې نيامت هم وکړي چې د خپلې ليکنې شاعرانه ارزښت لوړ کړي!

★★★

۱۷۷۱ آگېسټ ۱۸مه:

تر ټولو معصومه او بېگناه گرځېدا د زرونو وړو او بېچاره چينجيو ژوند اخلي! ستا يوازې يو گام د مېږيانو زښت زياتې خوارۍ نېستې نابودې کوي او په له شرمه ډک گور کې کوچنۍ دنياگۍ په ځمکه ننباسي...

★★★

دويم کتاب

۱۷۷۱ اکتوبر ۲۰مه:

داسې جوړ شوي يو چې هر څه ته د خپل ځان د گټې پر بنسټ گورو او بيا ځان له نورو ټولو شيانو سره تلو، پايله يې دا شي چې په ټولو شيانو کې چې ورته گورو، نېکمرغي يا بدمرغي ځای نيسي، نو په دې خاطر تر يوازېتوب بل هېڅ بد او خطرناک شی نشته!

★★★

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تخیل د ځواک غریزي غوښتنه دا ده چې مخ په بره روان وي او د شاعرۍ په هنر کې پر پرتو انځورونو او خیالځغلونو خرڅیږي؛ د موجوداتو داسې نظام رامنځته کوي چې موږ یې په زینو په تر ټولو ټیټه پوړۍ کې یو، په هغه ځای کې چې زموږ تر وجود بهر هر څه تر موږ اوچت ښکاري او هر څه تر موږ بشپړ. او دا خو بېخي طبیعي خبره ده چې ډېر وخت داسې ګڼو چې له ډېرو شیانو بې‌برخې یو او داسې ښکاري کوم شی چې موږ ته رارسېدلی نه دی بل یې څښتن دی. بیا نو چې کوم شی په خپله لرو هغه کس ته یې ورببښو او له هغه څیز پرته مو په احساساتو، خوی بوی او چلن کې یو څه یکنواختي راځي، ځکه چې په ماهیتي لحاظ هغه شی غواړو او راته ایډیال دی، په همدې خاطر یې هغه کس ته وړاندې کوو؛ په دې ډول له هغه نېکمرغه انسان سره مخامخېږو چې ته وا دا مخلوق زموږ له آثارو او مصنوعاتو څخه جوړ شوی.

★★★

کله چې موږ له ټولو کمزوریو او ناچاریو، بدمرغیو او بدبختیو سره په یوازې ځان پله په پله مخ ته ځو، ډېر وخت تر هغو کسانو مخکې او وړاندې هغه ځای ته وررسېږو، چې د بادبان او پاروګانو په مټ مخته تللي وو...

نو دا د ځان په اړه هغه واقعي او رښتیني احساس دی چې انسان د نورو په څنګ کې ګام مخته کړي او یا حتی ترې مخته شي.

★★★

۱۷۷۱ نومبر ۲٦مه:

په دنیا کې تر دې بل هېڅ واقعي او حساس خوند نشته چې انسان ستر او شریف آزاد روح ولري!

★★★

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۷۷۱ ډېسمبر ۲۴مه:

دا بېخي کم‌عقل او پوچ کار دی چې انسان نور وګړي د خپل ځان په تله وتلي.

★★★

په ډېر شوق غواړم هر څوک په خپله لار پرېږدم چې ولاړ شي، په دې شرط چې نور هم ما پرېږدي د دوی غوندې په کومه لار مې چې زړه وي مخته ولاړ شم.

★★★

۱۷۷۲ جنوري ۸مه:

هغوی څومره احمقان دي چې پر دې يې سر نه خلاصېږي چې مقام هېڅکله هېڅ کار نه‌ترسره کوي او حقيقت خو دا دی کوم څوک چې لومړی ځای نيسي، بېخي نادره ده چې لومړی نقش هم ترسره کړي! رښتيا خو دا ده چې څومره شاهان د لومړي وزير (صدراعظم) په ګوته مخته ځي او څومره لومړي وزيران د خپلو منشيانو تر اغېزې لاندې ژوند کوي!

★★★

زه ګومان کوم، لومړنی کس هغه دی چې ذهن يې پر هر بل شي ورسېږي او په کافي اندازه قدرت يا مکر او چل‌ول ورسره وي چې د خپلو شاوخوا وګړيو له واک او ځواکه ښه کار واخلي او د دوی له احساساتو څخه خپلو موخو ته د رسېدو لپاره ګټه واخلي.

★★★

۱۷۷۲ فبروري ۱۷مه:

د روح هوساينه او باطني خوښي په رښتيا چې عالي شی دي.

★★★

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۷۷۲ مې ۹مه:

زما څه ګټه چې نن هر زړه‌کوونکي ته دا واقعیت بیا بیا ووایم چې څمکه ګرده ده؟... په داسې حال کې چې بشر ته همدومره بس ده چې څو لوټې خاوره یې په لاس کې وي او خپل پایښت پرې ډاډمن کړي؛ واقعیت دا دی چې د خپل بې روحه پیکر د ویده کولو لپاره تر دې هم کمه خاوره ورته پکار ده.

★★★

آه! څه پوهېږم چې ټول نور انسانان هم پوهېږي؛ خو زما زړه یوازې او یوازې زما دی او بس .

★★★

۱۷۷۲ نومبر ۱۵مه:

ښه پوهېږې چې مذهب ته څومره درناوی لرم؛ داسې ګڼم چې [مذهب] هغه سړي ته چې د زیاتې ستومانۍ له امله یې پښې مرې او ګنګس دی لکڼه ده... [مذهب] په هغه شېبه کې خړوبېدل دي چې د تندې له امله له پښو لوېږي.

★★★

۱۷۷۲ ډېسمبر ٦مه:

په رښتیا انسان، دغه نیمه‌خدای چې دومره د ستاینې وړ ګرځېدلی، څه دی؟ آیا په دقیق ډول په کومه شېبه کې چې تر بل هر وخت زیات ځواک ته اړتیا لري په وجود کې یې د دغه ځواک کمښت نه څرګندېږي؟..

... او کله چې په خوشحالۍ کې خپل ځواک بیرته ترلاسه کوي او یا په ژور غم کې سر په زنګانه شي، ایا په هماغو حالاتو کې، لا هم ایسار نه دی؟ او آیا تل په دې سره،

(c) ketabton.com: The Digital Library

یکنواخته او نابدلېدونکې پوهېدا سره له خپل کوچنیوالي او حقارته نه راګرځول کېږي، په داسې حال کې چې په خپله په دې هیله او آرزو کې ژوند کوي چې ځان په بې‌انتهایۍ کې محو کړي...؟

★★★

کله چې له مرګه غږېږو، یوازې خیال ځغلوو... ما د ډېرو مرګ لیدلی. خو بشر دومره محدود دی چې د خپل ژوند د پیل او پای هېڅ نظر/ایډیا یې په ذهن کې نشته .

★★★

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یوهان ولفګانګ فون ګوېټه ژوند او «د ځوان وېرتېر دردونه» ناول اړوندې خبرې

سریزه: پېیر بېرتو

«د ځوان وېرتېر دردونه» په ۱۷۷۴ز کال کې د لایپزیګ (Leipzig) په ښار کې د (Weygand) په نامه کتابپلورونکي چاپ کړ. د لیکوال نوم ورباندې نه و. څرنګه چې د ځانوژنې تبلیغ پکې شوی و، نو سیمه‌ییزو چارواکو بندیز پرې ولګاوه. خو دې بندیز دغه کتاب لا ډېر مشهور کړ. وروسته پوه شول چې د حقوقو یوه زلمي ځانګوال *دکتور ګوېټه* چې د *فرانکفورت* اوسېدونکی او پینځه‌ویشت کلن دی، لیکلی.

په ۱۷۷۴ز کې پاریس د متمدنې نړۍ پلازمېنه وه. د *ولتېر* او *روسو* د ژوند وروستي څلور کاله ژوند پاتې. *پینځه‌لسم لویي* په ناروغۍ مړ شوی؛ خو د پاریس خلک په بحثونو، لیکلو، لوستلو، ویلو او خیالپردازۍ کې ډوب دي. د یوه آلماني مسافر د سترګو لیدلی حال او خاطره ده چې: ټول خلک، که په بګۍ کې ناست دي، که ګرځي راګرځي، که په تیاتر کې دي، که د تیاتر د پردو څنډ دی، که په کفتریا کې دي، که حمام کوي، پر کتاب لوستلو بوخت دي! آن نوکران او ټیټ‌پوړي هم چې د بګیو شاته ولاړ دي، لګیا دي لوست کوي. ګاډۍ‌چلوونکي هم چې په مخکنیو څوکیو کې ناست دي، په لوست بوخت دي! سرتېري هم د پهرې په مهال پر کتاب لوستلو بوخت دي! او دولتي ماموران هم چې د خپل کاري مېز شاته کېني، په لوست پیل وکړي...! ټول، له وزیره تر موچي د کتاب او لوست تبې نیولي. د هغه څه دموندلو په لټه کې دي چې د هغه وخت فیلسوفانو یې پر دومره ستاینه خوله پرانیستې ده! د عقل دوران دی، خو ایمان او منطق وبله ملګري

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر خپل ځای پوخلا دي. په فرانسه کې ټولې ټولنيزې طبقې، نوي افکار لولي او بحثونه کوي. د سياست، عقل او ميل/لېوالتيا په اړه فلسفي غږېږي. که نوی خبر ونه‌مومي، جوړوي يې او آوازې خپروي. مطبعې پټ کارونه کوي، ادبي ژورنالېزم غوړېږي او د ورځې د باب په توګه د ډېرو خلکو پر زړه منګولې لګوي. د (Mercure) ورځپاڼه هره ورځ پينځه‌لس زره نسخې خپرېږي. روسو *مېلکيور بارون ګريم* ته چې د Correspondence literature مسؤول مدېر دی، تور او شين کېږي. د *اعترافات* کتاب يې چاپ شوی دی او د *خيالځغلونه* کتاب پايته رسوي. په ټوله اروپا کې يې نوم خپور دی، خو په پاريس کې نومورکی دی . روسو خو له هر چا سره خوړلي. لندن-پاريس او پاريس-لندن دواړه د ډېرو عالي فکرونو او الهامونو د تبادلې ځلورلارې وې، چې هاله يوازې يکې يوه اروپايي ټولنه وه او بس. خو آلمان ورځ په ورځ په زوال و. ځکه آلماني ادبيات نه وو، په آلمان کې لږ تر لږه شل محلي ژبې ويل کېدلې؛ نه يې ګرامر لاره، نه يې دايرة المعارف او نه قاموس. په ۲۷۱ مېليونه آلمانيانو کې تر يو لک کم په لاتين پوهېږي او پاتې نور آن د لوست او ليک ځواک نه لري. نو په همداسې وخت کې چې پاچا او فيلسوف په آلماني کې شاعرانه، مينه‌ناک او ډېر رومانتيک ادبيات په نشت بولي او ناممکن يې ګڼي، په ۱۷۷۴ کې «د ځوان وېرتېر دردونه» يوه غوغا جوړه کړي او د اثر ښکلا يې لومړی مقام وګټي او سمدواره د فرانسوي او انګرېزي ادبياتو په منځ کې ځان ته ځای نيسي او په آلماني کې د «Vertrerinus»تبه رامنځته کوي. زلميان د وېرتېر غوندې جامې اغوندي (شين آسماني پتلون، زېړ جېلک، خاورينه او ګرده خولۍ). ښځې هم د شارلوټې په دود ګرځي (سپين خت، ګلابي/مخ رنګه دسمالونه پر ټټر را خپاره کړي). پر ببوزو (لاسي بادپکې)، د مېوو او اوبو پر جګونو، د نصوارو پر ډبيو د وېرتېر د غمجنې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کيسې بېلابېلې برخې کاږي. یا*لوت* (شارلوته) ښيي چې د وېرتېر پر قبر ګلان شيندي... د *وېرتېر عطر* په نامه نوي عطر بازار ته راووځي. په پارکونو کې د مجنون ونې کېنوي، تر سايبانونو لاندې «د وېرتېر د ايرو لوښی» په نامه منګی ږدي، چې ظاهراً د بېچاره وېرتېر ايرې پکې دي. په محلي جشنونو، اونيزو بازارونو کې لاس‌پلورونکي داسې غږېږي «ښه واورئ، ښاغليو، او تاسو مهرباني مېرمنې! د بېچاره وېرتېر کيسه، چې په خپل لاس يې خپله هستي پايته ورسوله...!

بده خو يې دا چې زلمي «د وېرتېر په دود» پر ځانوژنه لاس پورې کوي. مېرمن *دواستل* ليکي چې «وېرتېر د دې لامل شو چې تر ټولو زياتې ځانوژنې وشي، دکومو ځانوژنو چې وېرتېر لامل شو، آن د نړۍ تر ګردو ګلالۍ ښځې هم پرې بريالۍ نه‌شوې!» روحانيونو پر دې کتاب بنديز ولګاوه چې ځانوژنه يې د شيطاني عمل په توګه سپېڅلی عشق، سوز او ګداز معرفي کړې ده. خو فيلسوفانو يې پر خلاف دفاع کوله. آن پر چيني لوښو هم د وېرتېر او لولوت د مينې عکسونه ليدل کېدل.په يوه نيمه پېړۍ کې د دې کتاب يوولس ژباړې فرانسوي ته شوې دي؛ مګر په فرانسوي کې يې دومره هرکلی ونه‌شو او دا کتاب يې ستومانوونکی وباله چې په ټوله کيسه کې تبجن، اضطرابجن او ناکراره حالت موجود دی... فرانسويانو خارق‌العاده پېښه پکې ونه‌مونده او د وينا ژبه يې هم بورژوامأبانه وه. په ۱۸۰۴ کې «مرکوردو فرانس» مجله ليکي چې: ګوېټه د ښښلو نه دی! په ربښتيا چې د دې کتاب په ليکلو کې يې موخې يو مخ غيراخلاقي ماهيت لاره . خو *ناپليون*[۱] ګوېټه ته په خپله خوله اقرار کوي چې وېرتېر يې شپږ اووه واره ويلی دی او ټکي په ټکي پرې پوهېده. وېرتېر د ډېر کتابونو د ليکلو الهام او لامل شو او هم يې پر ډېرو

---

[۱] - ناپليون بوناپارت (د آلمان د هغه وخت لوی واکمن).

(c) ketabton.com: The Digital Library

کتابونو اغېزه شته. د *وېرتېرېزم‌تبه* یو ځل ډېره تېزه شي، بیا پخه، خو یو ځل بیا چټکه شي.

گوېټه په اروپا کې تر ډېره یوازې د وېرتېر یاد لیکوال پېژندل کېده او دې کار د گوېټه روح ملال کړی و او چاودېده. یوازې د وېرتېر نوم به د دې لامل شو چې گوېټه فرار تر قراره غوره وبولي. کوم انگرېز تعقیب کړی و او وېرتېر سمدستي دا شعر ورته لیکلی و:

ځومره مې په وارو وارو پر هغو لېونیو مخونو لعنت ونه‌وایه!

کومو لیکنو چې د زلمیتوب دردونه په ټول عالم کې تیت کړل.

وگنه، که وېرتېر مې ورور وای، اوس به مې وژلی و!

ځکه چې غېچ اخیستونکي روح به یې هم، دغسې نه ځورولم.

د وېرتېر تر خپرېدو څلور کاله وروسته گوېټه مېرمن *دې شټاین* ته لیکي: «د وېرتېر غوندې د بل داستان وس دې خدای نه راکوي!» گوېټه د وېرتېر په نورو چاپونو کې په لومړني اصل کې بدلونونه راوستل چې سم شي. په یوه یادښت کې لیکي: «د هغې ښځې غوندې چې غواړي ماشوم بېرته خپلې گېډې ته ننباسي!» اوس یې هم خلک تر وروستنیو چاپونو لومړنی غوره بولي. گوېټه وایي چې هر شور، انرژي په زلمیتوب کې وي. ځکه ما یو ځل وېرتېر وپنځاوه او د مینې ترانې مې وویلې او همدا یو ځل و، دوه نه! دغه الهي رڼا چې یو خارق‌العاده او بېساري څه راپنځوي، د زلمیتو په پړاو پورې او هم د زلمیتوب د شپو ورځو په توښه، څکه، تجربه او خوارۍ پورې تړلې دی.

ممکن دا د نړۍ تر ټولو لومړنی ناول دی چې په اړه یې دومره شواهد او بیوگرافۍ شته. گوېټه په تاند زلمیتوب کې د لاېپزیگ پوهنتون د حقوق څانگه غوره کړه، بیا

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستراتسبورګ ښار ته ولاړ، په پای کې یې په زرو ستونزو سربېره په حقوقو کې دکتورا وکړه. د فرانسې په *آلزېس* ښار کې د *فرېدرېک ُبرَیون* پروټېستانټ کشیش د زرزري زلفو ځښتنې لور باندې مین شو او له زړه څخه ورباندې ګرانه وه. دوه اړخیزې او ډېرې کلکې مینې وبله تړلي وو. خو یوه ورځ ګوېټه بې له کوم مخکني خبر او وضاحته د تل لپاره له هغه ځایه ولاړ، خو نجلۍ پر دې ناخبره او ناڅاپي تګ وکړېدله او هېڅ روغه نه‌شوه. وېرتېر د ۱۷۷۲ په مې میاشت کې د خپل پلار په خوله د *وېټزلا*ر ښار ته ولاړ او یوازې یې وکالت زده و. په همدې کوچني او ډېر لرغوني ښار کې د *بوف* په نامه یو قاضي اوسېده، مېرمنه یې د شاوخوا پرله‌پسې پینځه‌لسو بچیانو په راوړلو سره د کمزورۍ له امله مړه شوې وه، چې لا یې ۱۲ بچیان ژوندي وو. دویمه لور یې *شارلوت* نومېده چې په *لوت* یادېده. ۱۹ کلنه وه او دغو وروڼو او خویندو ته یې د مور غوندې وه. وېرتېر په همدې ځای کې د ایالتي مالونو په سمبالونه بوخت شو. د جون په نهمه د ګوېټه مشرې ترور دې ښار ته د ده د راتګ په ویاړ په *ولپرتزهاوزن* کې په کور کې د ښکار یوه مېلمستیا جوړه کړه، ۲۵ کسو پکې ګډون کړی و چې ټول په آسونو او بګیو کې ورغلل او په بل سبا ترې خپلو کورونو ته ستانه شول. په دې محفل کې ګوېټه له یوې پېغلې سره نڅېږي چې همدا *لوت* ده. له زلمي څخه د دې پېغلې ښکلا، لطافت، ساده‌ګي، روحي تعادل او اخلاقي روغتیا زړه وړي. په بله ورځ بیا کومه موکه وګوري چې لیدو ته یې ورشي. ژر د دې کور ورځنی مېلمه وګرځي. د اګېسټ په ۱۳مه له دې پېغلې یوه بوسه اخلي. هلته بل کس د ګېستنېر په نوم دی، غواړي له لوت سره کوژدن شي او واده یې کړي. دوی اووه کاله کېږي وبله پېژني، دی پر لوت کلک مین وي، خو دکتور ګوېټه ته له زړه درناوی لري او هرکلی یې کوي. ګېستنېر د خپلو خاطرو په کتابچه کې لیکي: «نن شپه لوت په خپله خوله راته وویل چې ګوېټه ښکل کړې ده. لږ سره تریخ شوو، خو په سبا یې هر څه

(c) ketabton.com: The Digital Library

په خپل حال شول... په ۱۴مه نېټه ګوېټه بيا راغی او سور چلن ورسره وشو. تر نيمې شپې په کوڅو کې پلي وګرځېدو. عجيبې غريبې کيسې مو وکړې، ځکه داسې ښکارېده چې ګوېټه په عجيب خُلق او خوی کې لاهو دی. ډېر غمجن ښکارېده. په ذهن کې يې عجيب او غريب تصورات راتلل، چې په پای کې يې د هېښتيا له زياتوالي دواړه په خندا شوو. په ۱۶مه نېټه لوت له ګوېټه سره وغږېدله او ورته ويې ويل چې له دې څخه له ملګرتيا پورته د بل څه تمه دې نه کوي. د ګوېټه رنګ والوت او ډېر غمجن شو... د شپې مو يو ځای لوبيا پاکه کړه.

په پای کې د ګوېټه يو ګران او زلمی ملګری *مېرک* ګوېټه له دې لومې راوباسي، خو څوک نه پوهېږي چې هغه به څه چل کړی وي، چې ګوېټه د غم له دې کوټې راوباسي، خو ګومان کېږي چې د لوت د يوې ګاونډۍ پر ستاينه يې خوله ورته پرانيستې وه. بيا يې وويل چې د ګوېټه درې مياشتنۍ استوګنه په هغه ښار کې پايته رانيژدې کېږي او څرنګه يې چې ټول ملګري او خپلوان په *فرانکفورت* او *دارمشتات* کې ورته په تمه دي، د *سوفي وون لروش* وتلې ښکلې او هوښيارې ليکوالې کره ګوېټه درې اونۍ نور هم پاتې شو.

په پای کې د سېپټمبر په لسمه د شپې د شارلوټې، ګېستنر او ګوېټه ترمنځ (ممکن دارالحيات ته د روح د بېرته تګ په اړه) عجيب بحث وشو او ګېستنر په خپله د خاطرو کتابچه کې وليکه او دا يې پرېکړه کړې وه چې په دوی کې هر يو ژر له دنيا ولاړ شي، پاتې‌شويو ته د ځان خبر ورکړي. دی وايي چې ګوېټه هماغسې ډېر ناهيلی او نارامه دی.

د سېپټمبر په يوولسم سهار ګېستنر ته د ګوېټه ليک راځي او وايي چې «دا ياداشت د لوت تر ګوتو وروړسوه! دې بحث مې وجود سره څيرلی دی... اوس تاسې ته يوازې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا یوه خبره کولای شم چې خدای مو مل شه! زه اوس یوازې یم، سبا به دلته نه یم. آه بېچاره سر مې!...» بیا یې لوت ته لیکلي وو: «هو، هیله‌من یم چې بیا راستون شم. خو کله...؟ یوازې خدای پوهېږي. لوت، هاله دې چې خبرې کولې، پوهېږې پر زړه مې څه تېرېدل... یوازې دا خبره حقیقت ده، دا وروستنی وار دی اوس یوازې یم، او مخه مې خلاصه ده چې وژاړم، او تاسې پر خپل ځای نېکمرغه پرېږدم. نور به هېڅکله ستاسې له زړه ونه‌وځم...» دویم یادښت یې داسې و: «لوتې، موزې او پیتاوې مې تړلې دي. ورځ رابرسېره کېږه. لا یو پاو وخت نور هم پاتې دی... بیا به ولاړ شم... خدای دې مل شه! زر ځله دې خدای مل شه!»

دا جوته نه ده چې دی له زړه څخه پر لوت مین و که نه، لکه په لایپزیګ کې یې هم چې لیکلي وو: «پر مینه مین و او بس...» نو له هغه ښاره راغی او مېرمن *دولروش* ته وروروسېد چې سترګې یې تورې دي. (د کیسې د شارلوتې به هم تورې سترګې وې، خو د رښتیانی شارلوتې سترګې شنې وې...» د *راین* سیند پر غاړه به ګرځېدل او ګوېټه به هرکله نقاشي کولې او پر زیاتو طرحو به بوخت شو. ګوېټه د خپلو خاطرو په کتابچه کې لیکي: «ژر مې د کور مشرې لور ته په زړه کې د مینې ځانګړی راښکون حس کړ. په رښتیا ډېر خوږ او په زړه‌پورې احساس دی چې سړی د نوې مینې په هیجانونو کې ولوېږي. په داسې حال کې چې د زړې مینې ولې دې په زړه کې لا وچې شوې نه وي... دا بېخي هغه لمرپرېواته دي چې انسان یې ننداره کوي او ورسره جوخته د آسمان په بله څنډه کې یې د میاشتې راختل سترګې وروارِوي! د دې دوو ستوریو د وخت لیدو مې زړه دوه چنده ورپسې کېښ...»

دلته د هغه زلمي د ناهیلو څرک نشته چې څه وخت یې د ځانوژني هوډ کړی و. څو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورځې وروسته ګوېټه خپل پلرني کور ته رسېږي. د سپټمبر په پای کې یې ګېستنېر لیدو ته راشي. شارلوته دا وخت له کسټنېر سره رسمي کوژدنه وي. په سوغات کې شارلوټې ګوېټه ته هغه مخپوټی رالېږلی وي چې له ګوېټه سره یې په لومړی لیدنه کې پر کمیس پاس پر ټټر اچولی و. وېرتېر او ګېستنېر بس یوازې د شارلوټې خبرې کوي.

په همدې وخت (د اکتوبر په ۳۰مه) کې د خپل ملګري *کارل وېلهېلم زېروزالم* د ځانوژنې لیک ورته راشي. دی د یوه قاضي پر وفاداره مېرمن هېږد مین شوی وي. له ګېستنېر څخه یې په امانت توپانچه وړې وي او ځان یې پر سر پرې ویشتلی وي. له اوو کلونو راهیسې ګوېټه له وېلهېلم سره پېژندل او ډېرې کمې خبرې به یې ورسره کولې خو ګوېټه ورباندې پوهېده چې مین دی او ګوېټه له هغه څخه یو کتاب د مطالعې لپاره امانت وړی و چې تر ابده به د دې بېچاره زلمي یاد ورسره پاتې وي» ګوېټه یې له ګېستنېر څخه دوسیه وغواړي او په ناول ([وېرتېر]) کې یې څو ځایه جزیات ترې رااخیستي دي.

د ۱۷۷۴ په جون کې ګوېټه بېرته فرانکفورت ته ستنېږي. له مکس (مکس مېلین) سره بیا ګوري. هغې په دې موده کې له یوه ایټالیایي الاصل سوداګر (برنتانو) سره چې عمر خوړلی دی، واده کړی وي چې آن له پخوانۍ مېرمنې یې هم پینځه بچیان وي. د برنتانو نوم بیا په آلماني ادبیاتو کې ډېر یاد وي. ګوېټه خپل ملګري ته په لېک کې لیکي: «مَکس لا هم هغه پرېښته ده چې په خپلو ساده او ډېرو ښکلو صفتونو سره ټول زړونه ځان ته ورکاږي. کوم احساس چې زما په زړه کې ورته پروت دی او هېڅکله به یې له مېړه سره د رخې او حسادت پلمه نهشي. همدا اوس، زما د ژوند د خوشحالۍ او نیکمرغۍ لامل شوې ده! برنتانو شریف سړی دی، چې ورین تندی او ډاډمنه روحیه لري. ځیرک هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی». خو ډېر محتاط او بدبينه دی او تر ګېستنېره يې صبر کم دی او دا خوند نه ورکوي چې هغه ډولي شاعر زلمی يې تر ښکلې پيغلې مېرمنې د پټنګ غوندې راچورلي. هغه له ګویټه غواړي چې ځان ته کوم بل ځوک وګوري. ګویټه هم ځي. بيا به انتظار وکړي: د مکس لور وتلې *بېټينا* چې له شور او احساسه ډکه ده، بيا به ځان د ګویټه غېږې ته وروغورځوي، خو دا ځل به ګویټه وي چې دا به له ځانه وشړي.

ګویټه بېرته په کړاو اخته شي... له ټولو ګوښه شي. په سخت عاطفي بحران کې ولوېږي؛ له چا سره ليده کاته نه کوي، يو خېل ناکرار وي، روحي تبې نيولی وي او په دې روحي حالت کې پر ليکلو لاس پورې کړي. په څو اونيو کې (د فېبروري له پيله د مارچ تر نيمايي پورې) بې له دې چې يوه شېبه هم ليکل پرېږدي، کوم څه چې لومړی يوه ډراماتيکه غميزه وه، په ژوند کې يې وپنځوله، يو ناول يې ترې جوړ کړ.

ګران ملګري يې په لاس ليکلې نسخه کې د بدلونونو له راوستلو څخه راوګرځاوه. ده هم په لايپزيګ کې يوې چاپخونې ته نېغ په نېغه ورولېږل او د دې کتاب د خپراوي پازه يې د *ويګاند* په نامه يوه ملګري ته وروسپارله. چې کتاب چاپ شي، ګویټه د ګېستنېر مېرمنې ته په دې مضمون ليک سره هغه کتاب ورولېږي: «د هغه چا سره مينې ته دوام ورکړئ چې ژوندی دی او چا چې له دې دنيا خدای‌پاماني واخيسته، د هغه درناوی وکړئ...» خو ورسره جوخت شارلوټې ته په خطاب يو بل يادښت هم ورلېږي: «لوټ، نه پوهېږې چې دا کتاب څومره راباندې ګران دی...! ډاډمن يم چې د لوستلو پر مهال به يې ته هم هغه احساس وڅکې او دې خبرې ته به دې ورپام شي. دا نسخه ښخې د هغې نسخې غوندې ډېر ارزښت راته لري چې په ټوله دنيا کې همدا يکې يوه وي! دا نسخه ستا نسخه ده! هغه مې په بوسو پټه کړه او بيا مې په هغه صندوق کې چې خوله

(c) ketabton.com: The Digital Library

مې يې قلف کړې ده، اېښې ده، چې هېڅوک لاس ورباندې ونه‌لګولای شي! آه، شارلوټې! زړه مې ډېر غواړي چې تاسې هر يو مو دا کيسه ځانته ځانته او د خپل ځان لپاره ووايئ: ته يې هم يوازې او ګېستنېر يې هم او تاسې هر يو يې! بيا د کتاب په پای کې لنډ ياداشت راته راولېږئ. لوت! خدای دې مل شه! آه، لوت...!»

خو ګېستنېر چې کرکټر يې په کيسه کې راغلی دی، نه خوشحالېږي! هغه سخت نارامېږي، هغه په دا چې کوم شخصيت چې دی په ټولنه کې لري او کوم مېړه چې له شارلوټې سره دی، ټولو ته ښودل کېږي او کومه کنجکاوي او شرارت چې ټول خلک ورته ښيي، د زغم نه وي. خلک يو په بل پسې شخصي پوښتنې ترې کوي او يوه شېبه يې هم په روغ زړه نه پرېږدي...

ګوېټه ګېستنېر ته ليکي چې تر هغو چې مو د کيسې پر پای ځان نه وي پوه کړی او د وېرتېر پر احساس پوه شوي نه يئ، بيا ليک مه راته ليکئ، خو دربغی چې ما يو ځل ځان ستا غېږې ته درغورځولی او د شارلوټې پښو ته لوېدلی وای، بيا دا هر څه درته په آسانۍ توضيح کېدل. شارلوټې ته ووايه چې نوم يې د زرګونو مينانو په خوله په اخلاص او تبجن درناوي او ارادت بيان شوی دی او دا چاره مو هغه ډېرې ستونزې په آسانۍ درڅخه تويولای شي چې دې کيسې درته رامنځته کړې دي!».

په پای کې د ګېستنېر يوه ملګري چې په فصيحه فرانسوۍ يې ليکل کول، ليکلي دي: «په رښتيا چې د داسې ملګري لرل خطرناک دي، چې ليکوال وي...» او په دې توګه هرڅه بېرته ساړه شول. د ګوېټه او ګېستنېر د کورنۍ ترمنځ اړيکې کمې او بېخي کمې شوې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د واده په نېکمرغه ۲۷ کلن ژوند کې د لوت ځلور لونې او اته زامن وشول. چې ګېستنېر ومړ، شارلوټې د ګوېټه سلاکار (وون) ته لیک ولیکه چې د دې زوی ته د فرانکفورت په ښار کې زیاته آسانتیا جوړه کړي چې د طب په څانګه کې زده‌کړې وکړي. ګوېټه او لوت تر ۱۸۱۶ز پورې یو بل ونه‌لیدل. په همدې کال ګوېټه اووه شپېته او شارلوته دري شپېته کلنه وه. د جالبو لیدو پر کیسه یې *توماس من* ناول لیکلی... په دې توګه، کله کله ادبیات له ادبیاتو تغذیه کېږي... په ۱۸۰۵ کې د وېرتېر پر سبک فرانسوي لیکوال *برتلېمي فروبېروېل* یو ناول ولیکه. ده په یوه لیک کې په ۱۸۱۶ کې *زېټېر* ته ولیکل چې یوازېنی شی چې د پېښو د عجیبو غریبو شرایطو له منګولو مې خلاصوي، تخیل مې دی. ده به هر وخت ویل چې تر وېرتېره یې زیات ژوند کړی دی.

په ۱۸۲۴ کې *اېکېر مَن* ته لیکلي: «دا کتاب مې تر خپرېدو وروسته تر اوسه یو ځل لوستلی دی او ډېره خواري مې وکړه چې بیا یې له سره ونه وایم. په رښتیا چې د چاودېدونکو وسایلو غوندې ډېر خطرناک دی. د دې کتاب لوستل درد راکوي او ځان خورم؛ تل مې ډاروي چې هماغه ناوغحالۍ ته بیرته ور ونه لوېږم... هغه حالت چې له امله یې دا کتاب جوړ او دنیا ته راغی».

وېرتېر په بل لیک کې اېکېرمن ته لیکي: «د وېرتېر پېر د هر انسان په شخصي تاریخ پورې اړه لرلای شي. څوک چې د آزادۍ ذاتي حس ولري او ځان د ډول ډول سختو، تاریخ‌تېرو او زړو ټولنیزو او دنیایي محدودیتونو او قراردادونو په منګولو کې ویني.

هغه موجود چې مجبور دی، ځان له دې شرایطو سره سم کړي. په ټول دوران او هر وخت کې هر انسان ته هغه نیکمرغي چې له انسانه یې درېغولې، کوم عمل چې انسان پای‌ته نه دی رسولی، کومې غوښتنې چې هېڅکله ترسره شوې نه دي، مخې ته راځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا د خواشينۍ ځای دی چې په موږ کې هر يوه لږ تر لږه په خپل ژوند کې يو ځل داسې دوره نه ده تېره کړې چې موږ ووينو د ويرتېر کيسه کټ مټ زموږ د ځانګړي روحي او زړني حالت لپاره ليکل شوې وه. د ويرتېر کيسه يوازې د ده پر مينه‌يي حال ليکل شوې. ده هر زلمي يا تاند زلمي ته چې له دغسې مينه‌يي بحران سره مخ شوی او لاس يې ورباندې رسېدلی نه دی، لاندې جملې ليکلې دي: «بشري شهکار؛ بقا او پايښت دی!» ممکن، ده چې خپل ويرتېر ته کتلي او فکر يې پکې کړی، نو په مرسته يې پر خپله بقا بريالی شو او خپله هستي يې نابوده نه کړه.

د نړۍ په کچه دغه د آلماني ژبې لومړنی ادبي اثر ګڼل کېږي. په دې ناول کې د شخصي کيسې اړول پر يوه نړيوال ادبي اثر، د ناول‌ليکنې د فن او دود پرمختګ، پر وخت او پرځای د طبيعت توصيف او طبيعي منظرې کتلای شو. د رومانتېزم تر ادبي پېر مخکې حساسيت پکې په ښکلي ډول ځرګند شوی. د يوه روانشناند طبيب په توګه د يوه زلمي د ذهني پوختيا پر بحران پوهېدای شو او دا چې ځرنګه له تاندې زلما تر پوخوالي په سختۍ تېر شوي دي چې د ويرتېر غوندې خلک په دې لېږد کې مات شوي او د ګوېټه غوندې شخصيت ته لوی برياليتوب و.

ګوېټه د لباس له بدلولو، لوبو، تفريح او ادبي ساعتېريو ډېر خوند اخيست. له کلمو سره لوبې، جالبې شوخۍ، خندوونکې ننداري ډېر خوند ورکاوه. د ژوند تر پايه يې دا هڅه کول چې له لوستونکي سره جالبه لوبه وکړي. ګوېټه له لوستونکي غواړي چې د خيال په ډاګ کې ورسره وګرځي. کوم لوستونکي يې چې ادبي ظرافتونه درک کولای نه‌شي، ګوېټه د اولمپياد د خدای غوندې ورته ځرګندېږي: ډېر دقيق، شريف، دروند، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

شان او دبدبې څښتن... خو ځیرک لوستونکی یې د باطني فکر تـــل ته ورکوزېږي، له مخه یې پلو ایسته کوي او په ټوکمار سترګګ بلنه وکوي چې په ګوښه یوازېتوب او تیاره کې ورپسې شي او په پای کې ورته ووایي: «هو... بالکل دې زما روحیه ښه درک کړې ده.

که څه هم ټوکې او طنز [د ګوېټه] [...] په آثارو کې ډېر دي او تر وېرتېر وروسته یې پینځه نور خندني آثار خپاره کړي، خو د وېرتېر د لیکلو پر مهال یې روح په عذاب و، له مرګ او ژوند سره یې ډغرې وهلې او دا خبره هم له پامه غورځولای نهشو چې ګوېټه په ریښتیا غوښتل جدي او مینهیي ډېر غمجن اثر ترې پاتې شي.

فرانسویانو یې چې د ناول په اړه خپل نظر څرګند نهکړ او [اثر] یې خوښ نه کړ، ګوېټه وویل چې داسې تمه مې له فرانسوي نژاده نه وه، بلکې دوی باید ظرافتونه موندلي وای، زما د کیسې تل ته ورکوز شوي وای او د لیکوال ژور فکر او نیت یې موندلی وای؛ دوی لکه چې وېرتېري تبې نیولي دي؟

ګوېټه چې ایټالیې ته ولاړ، هر ځای یې دا لاتیني شعار و:

“spernere mundum – Spernere Neminem”

“Spernere seispum – Sperenere se sperni”

(پر هرڅه تمسخر - د هیڅ موجود نهتمسخر

پر ځان باندې تمسخر - دا واقعیت تمسخرول دي چې انسان تمسخر شوی دی).

انسان باید هېڅکله نه د خپلې شاوخوا څیزونه، نه خپل انانیت جدي وګڼي، او پوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

شي چې پر هر هغه څه چې وشي، سربېره باید ځان خپګان ته په لاس ورنهکړو، او تل باید پر هر څه ځان بوخت کړو چې په پای کې مو ژغورنه او کامیابي په برخه شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

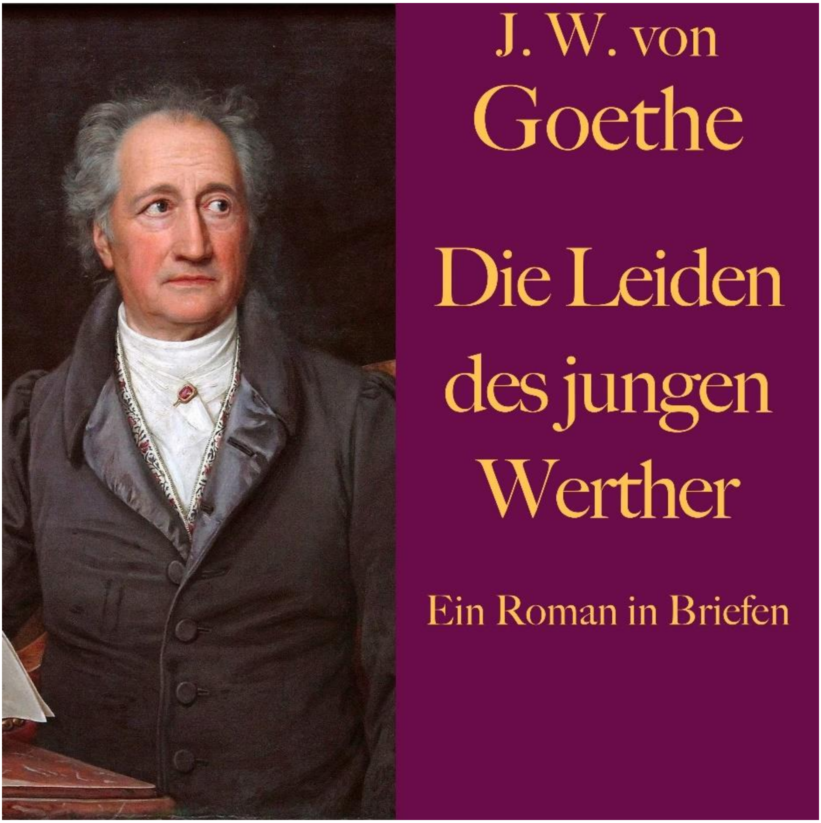

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library